

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 33 • 25 AUGUST - 1 SEPTEMBRIE 1991

Președintele, Desenul lui V. SISOEV a apărut în samizdat în 1978. Astăzi, sperăm temporar, are din nou o referință actuală. (La 20 august toate ziarele de la Moscova aveau aceeași prima pagină.)

LA INCHIDEREA EDIȚIEI :

Intr-o știre de ultimă oră transmisă de AFP și recepționată de Rempres, se arată că autorii loviturii de stat din URSS, care lugeau către unul din aeroporturile din imprejurimile Moscovei, au fost arestați.

Sursa citată arată că acest lucru a fost anunțat de către un deputat de la tribuna parlamentului Federației Ruse.

LUPTA DE CLASĂ

Am fi uitat cu totii probabil de „asasinii printre noi”, de fostii nomenclaturiști (din partid, armată și securitate) vinovati de adeveratul genocid al poporului român, de uciderea sistematică a reprezentanților opoziției sau pur și simplu a oamenilor liberi, dacă Televiziunea Română nu ne-ar fi dat o mină de ajutor. Realizatorii serialului despre infernul concentratorilor comuniști, în buna tradiție a cărătorii cu degetul și a instigării la vioLENță, care a debutat cu ziua de 22 decembrie 1989, i-au scos de la grădina de gunoi a istoriei pe Alexandru Drăghici, fostul ministru de interne al perioadei 1952-1968, și pe soția sa, Martha Drăghici, care, cum singură a recunoscut, a detinut funcții de răspundere în epoca, a avut o izbucnire de ură, spunind: „...porcii ai de la 22, de la G.D.S.”. Marturisesc că în prima clipă m-am bucurat, gândindu-mă că, uite, o excelentă ocazie să introduc codrul în „cliu”-ul de reclamă ai revistei de la televiziune. În America ar fi trebuit să oferim un milion de dolari unui astfel de persoană, care să și spună parerea despre 22, morțurisind astfel că citește revista. Apoi, m-a cuprins tristețea, fătă că de eronat au intelese ge-

nerozitatea noastră ortizanii crimei comuniste împotriva libertății poporului român. Lăsați să se plimbe liberi, „criminolii de războli” autohtoni ne-au mai dat o lecție politică overlindu-ne că pentru ei lupta de clasă continuă. Si ne-a mai și amintit: „Josă că o să vezi voi ce o să se întâmple”. Dindu-si seama că vorbește cu interlocutori care să-ri pută să nu-i împartăsească pe deplin părerile, doamna Drăghici s-a corectat: „Lasă că o să cîștige F.S.N.-ul în alegeri”. Dacă familia Drăghici și clanul comunist mai fi ar mai deținut puterea doar o zi, n-ar exista să pună din nou intelectualitatea română la zid, sau, în cel mai bun caz, să-o trimită din nou la Canal, la Pitești, în universul concentratorilor.

Dacă generația viitoare a nomenclaturii face din intențiile sale revansărdă un prilej de cîrtelă mondenă, împotriva potențialei democrații, nu la fel se întâmplă cu ramura ei activă. Așa cum a invățat de la „Papa Lénine” și de la taica Stalin, ea se reorganizează: recent a avut loc primul Congres al Partidului Socialist al Muncii, în timp ce o Comisie statutară a anunțat reorganizarea Partidului Comunist Român. La întrebarea cum să-a putut

întâmplă acest fenomen, după ce întregul popor se pronunțase în decembrie 1989 împotriva comunitismului, nu ne pot răspunde decât Iliescu, Roman, Brucan, Bărdăeanu, Morțan și alții ca el. De fapt, mișcarea fesenistă a lucrat numai în același direcție, a reorientat spre stînga electoratul. După ce a cîștigat olegările cu imbatăbile demagogie populiste de stînga, echipa guvernamentală s-a lansat într-un program de reforme protecționiste, favorizând și privilegiind noua avantgară a nomenclaturii, pusă pe capătul său. Pe de altă parte, tot împotriva electoratului, ramura parlamentară a F.S.N.-ului a promulgat un pachet de legi care abia acum începe să-și arate roadele antipopulare și antidemocratice. Exemplul cel mai concluziv este cel al grevelor (de la C.F.R., Broșteni, București, Mioveni etc.), care abia ce se declanșează și sunt și declarate ilegale de către judecători. Într-împărtășirea prețurilor cresc, producătorii bănești, prețurile cresc, producătorii alimentare devin inaccesibile, iar nemulțumirea crește. Cum ar spune la carte, se oscultă contradicțiile. Iar lupta de clasă continuă. Si cum să zâmbea dezastrul de avangardă ai proletariatului? Mai ales că avea partidul unic oșteaptă să fie folosită. Investiții.

In altă ordine de idei, faptul că președintele Ion Iliescu semnează o lege con-

ÎN ACEST NUMĂR:

CRONICA EVENIMENTELOR POLITICE

Andrei Pippidi: „NEBUNUL” DE LA KREMLIN

pagina 3

COMUNICATUL GRUPULUI PENTRU DIALOG SOCIAL

pagina 16

REMEMBER PE VREME ÎNNORATĂ

Dan Oprescu: „VĂ ORDON, TRECETI PRUTUL!”

Mircea Ionițiu: AMINTIRI

Matei I. Oroveanu: REDESCHIDEREA PROCESULUI ANTONESCU?

paginile 8, 9, 10 și 11

Ștefan Augustin Doinaș: STATUL PATERNALIST

pagina 7

Mircea Dinescu

SI GENERALII NOȘTRI SÎNT TOT ÎN CISME

Trupele rusești au invadat Uniunea Sovietică. Armata roșie nu are prejudecăți. Așa sunt obiceiurile pe meleagurile noastre răsăritene, cind un om politic face brusc temperatură, în Crimeea, populația e tratată cu tancuri și gloanțe la Moscova.

Gorbaciov a interpretat rolul umui Hamlet al Comunismului, dar bătrâna Stafie ce bintule încă prin Casa Comună a Europei a refuzat rolul patern.

Despre România, un optimist a spus pe vremuri că singurul vecin în care ar trebui să aibă încredere ar fi Marea Neagră. Numai că la ora astăzi plină și Marea Neagră e poluată, otrăvită și cu pestii morți.

După lovitura de stat de la Moscova, presa românească se joacă încă de-a liberitate, televiziunea se căznește să fie obiectivă, iar oamenii politici pozează în cumplită, echilibrată, rezervată. Mult prea cumpărați, mult prea rezervați, mult prea echilibrați. Singurul lucru cu adevărat nelinișitor e că și generalii noștri sunt tot în eisme.

testată și nepopulară. Legea privatizării, ignorând reacția partidelor de opozitie și a sindicatelor, dovedește că puterea își redefinește esența. Cind o mișcare de măsă, care la început avea caracterul unei umbrelă atotcuprinzătoare, începe să-și negligeze o parte însemnată a electoratului, însemnată că a gasit într-o lăpădă resurse de putere decât manipularea electorală o opiniei. Ea conferă legitimitatea legislativă puterii economice cu ajutorul căreia va putea convinge oricind electoratul nedecis și va putea influența o serie de partide fără coloană vertebrală.

In timp ce intelectualitatea se amuză de conflictele unor reprezentanți marconiți ai săi (vezi polemică Goma-Breben), în timp ce o parte a presei independente libere este amenințată cu cenzura economică – falimentul, iar o parte din populație este din nou imobilizată la cozi sau sprijuită în goană după olimiente, Puterea se regrepăză. Ceea ce noi considerăm a fi pariziile pierdute de guvern, marile probleme sociale ce ar fi putut genera – oricind conflicte (alimentația, sănătatea publică, învățămîntul), se dovedesc a fi perfect stă-

DAN PAVEL

(Continuare în pagina 2)

OCHIUL DE LEMN

RÎNDURI ÎN FAȚA TELEVIZORULUI

— Fragmente de jurnal —

Pe cind lucrurile se mai întâmplau neașa și în stradă — mai precis, pe vremea cind o parte dinții noi, aceșia, obiectul „carnea de bun” a politicii morișemii de-a noastră, mai incercau, cu puterile și cu sănătatea lor, să devină subiecți ai vieților și (stocuri) proprii, bănuind că o schimbare a „terenului de joc”, o ocupare a unicei periferii din scena națională ce mai rămăsese lăpăz ar fi de ajuns, încercând astfel să echilibreze ponderea exagerată a cultelor în viața socială — televiziunea le împingea net în două categorii: pe unii își întăriau în față mierilele cerne, pe ceilalți îl atrăgeau la sine în neînțelese acțiuni de protest. Televiziunea propunea împărțirea, de fapt, în lipsa concreției o varianta falsificată, prin amputări, secarări, a realității. Sunt de mijloc de oameni care trimișă către neanii peisaj-o simplă interioară de friză sau intonație. La rigoare, aceasta ignorase intenționată, această stergere cu înțelepte a gindurilor și documentelor a mișcării de oameni nu ar putea fi definită, nu și simbolice, drept genocid? Juridic, evident, nu se poate da o definiție. Ar fi și eu total învinu, într-o lăru în care singura putere care nu trebuia să se uite în acțiune — puterea judecătoriească — nu este decât un brat paralizat, inert, tăiat elegant în buzeaua costumului la două rînduri. Dintre toate „puterile” ce definesc un stat de drept, justiția este la noi cea mai deosebită. Si nu doar justiția ca instituție, ci hăsăia ideea de justiție. Simpă și negativă spusă, greptarea este mareva absență din viața noastră socială și intimă. Degădușita începe chiar de la nivelul legii: oare nu ni se propune să ne ducem viața după legi Regale, să colaborăm, deci, la un păcat? Prin intermediul televiziunii ne ucidem unii pe alții și de zi. Televiziunea ne pună în stare de conflict și cu totul, mental, răspundem stimulilor electronici, dacăd gestul pînă la capăt. Uitarea și ignorarea sunt gropi comune săpate în mijlocul agorăi. Ne îngropăm anii pe alții nesovediți.

Au observat în ultima vreme un fenomen. Partizanii cei mai credincioși ai aleșilor (lor) de anul trecut evită discuțiile, evită să citească dare ide oricăd fel

sau să se uite la televizor. Sau fac foarte acesea întărișuri, declarindu-se, „pe față, apolitic”. Refuzul confruntării cu realitatea, cu complexitatea său, cu complicațiile evoluției (pe loc) a vieții noastre publice. El au trăit o dată pentru tinerimă revelația și acum o conștiință în tineret refuzând să se expună, precum membrul unei secte marginale și fragile ce așteaptă tremuri mai bune, un moment peisajistic. Paradoxal, nu? Puterea, e drept, le da tot mai puține perlelelor de la ieș în campă și aș manifesta „plenar” credința. Refuzarea la care îl obligă evoluția contradictorie a scenei publice îl face razbunător. Cât de departe sătăcăușii adevarători simple, în alb și negru! Felicitări venimur! Pentru acestia, momentul niciunui razbunător îi vor constitui, probabil, alegorile Păcănești și secret! Pînă atunci, menităvînd minună de aplaudat „la scena deschisă”, cu lacrimi de extaz în ochi, ei cunoscători încrustați în taină, în fața televiziunii. În mină cu paginile umexite ale României Mari — arătătoarele săi altări și evanghelia. Furia lor refuzând să atenționeze înțeleitura — prezent focal în Vatra — nu trebuie ignorată. Minia „colmatenă”, fluxul audio-video depune mil. Barajele și digorile care înca le opresc apreciația săi la fel precum cele care au provocat catastrofele din Moldova. Nu e vorba de inundări normale, adorătoare de fertilitate, precum ale Nilului, de revărsări naturale de mînde necontrollabile. Barajele și îndigurile de-afecte colectiv din lumea românească nu apară, ci amplifică, Oricind, aici, pe avântă, neliniștii deopotrivă naturale și mentale, mentale (teoria blagăiană și „matricei spiritualice” nu este concurență de nimic; unanimitatea acceptării ei îl conferă un statut aproape mitologic), anel și menit sănătatea să se amestescă, stergind schițele de lume. Lumea românească este tot timpul amestănată, supraveghetă, controlată și hrănita de basarab roșuine, iar „dubul” se pogășă, în „moderna” noastră lume, în primul rînd prin televizor.

Desi nu ar o legătură referentă directă cu emisiunile TVR, rădurile de mai sus nu, desigur, o legătură contextuală cu Televiziunea Română. Sunt

scrise în față misiunii cerute și constătoare un răspuns verității și stimulii „pre-fabili” ai tubului catodic național. Sînt, poate, o încredere de transmisie a „verității” trezită de unele emisiuni, cu scopul de a-l controla. Voi mai înverca peșterile de experimente și cu alte oameni. Televizorul are astăzi un rol de primirere în brânișarea imaginilor cotidian. În cea mai mare parte a timpului, tonul social nu gîndeste propriu-zis, ci fantasmaza. Prea puțin din „gîndirea noastră” apunge să fie formată coerentă în evizare. Cum au dovedit deja de decenii bune psihanaliste, persoana avangardă, o parte a artelor plastice, cinematograful etc., în om are tot ce trebuie, fără ca inițiativa să înțeleagă controlul să stea în putere individual, o continuă „bolboșoarea”, un dislocament automat și vecheață boala de un flux fragmentar de imagini dintr-un cel mai bizarr și de proveniență dintr-ocei mai îndepărtate. Înregistramu atât ceea ce privim, ei mai ale cărei ce vedem. În cea mai mare parte a timpului nici măcar nu rezultăm să privim, să ne confruntăm, adică. Această derulare semiconștientă de voici și magini asigură **background-ur** activității constiente care, la cei mai mulți dintre noi, nu este decât o pojighă subțire gata să cedze la presiunea din ambele sensuri (de stimulii din afară și ale răspunderii dinținute ce îndrăgostează și îndrumă). Acest flux este mai important în stare de veghe decât în somn. Acele individuuri sunt condiționate de această activitate evanescențială. Sînt lovită aici, în acest nivel subliminal, influența televiziunii este decisivă. El nu se adresează și nu încarăca, formulează unor răspunsuri constante, ci ne invită să visăm în mijlocul zilei, să acționăm ca și hipnotizati. Trăind în somn majoritatea timpului, reacțiile noastre se reduc adesea la arhitecturi: frică, foame, ură, iubire, dorință de confort, de apărare etc. — tot ce nemăsurat, în esență.

In ultima vreme, televiziunile ne trimite mai ales imagini ale catastrofelor. Catastrofe naturale (naturalizație) la noi: imagini ale războlului civil din

Croatia. Pe televizor se întrepănește o nimerită formulă a publicistului George Proteanu, starul de „azubol-civil-român”. Ce îl se oferă spre vizionare prietenilor români prin intermediul televiziunii?

Ei a putut alege în bomboniera „Top-Top”, între oferte pe mică scară, său toxice, continând plumb. Ce conțineaza să tragi?

Î-a putut vedea pe președintele Nicolae în criză eroică de vizibilitate, agățându-se de diverse criză politice, mai mult sau mai puțin amerele, spre a se putea urca. Necesar să se videa deosebit de util, domnia sa acordăță tot mai multă fiducă să funcționeze grădina cură de decât în ornameantul imparător, un fel de breloc mai gros decât cel ce se horăzăște să-l poarte. Într-o artificiale „ediție specială” a „Actualităților”, președintele va vorbi să ne arate că a murit, că există, că astăzi săracul al asternutii se salută de carte. Ca și la franceză, instituția preșidențială evolușă tot mai hotărât înspre decorativismul monarhiei. Un fel de suveranitate fără suveran, cum să spune.

Ce a mai putut vedea polițist român și mult de popularizat „mă expon”? Ce material îl să nu oferă spre preluarea înțelegerii, fantasmea? Ce îl e mai dat să sporească?

Televiziunea a făcut, zile dea cîndă, publicitate unui film care promite să sporească aderența cu privire la sistemul carocrat din România stalinizată. Care nu este el, președintul român la televizor doar să de adevără? De adevăr sau de adevăruri? Urmașă, în sfîrșit, primul episod al filmului, en pleină. Despre o închisoare (Jilava), despre victime (o groapă comună și cîțiva supraviețuitori) și călăi (înțaii ascensi). Imaginile sunt luminoase. În lumă sătăcăușă încărcătoare. De-a dreptul incredibile. Si totuși. Imagini de arhiva, în alb-negru, în contrast cu prospetiția cîștorilor prezentați. Etc.

Despre „Memorialul durerii” voi mai avea ocazia să vorbesc. În jurul acestuia film să declanșează o polemică ce poate părea stranie. Nu mă pronunț pînă în o să-mi formează o „păcere” peșteră. Deocamdată, numai imaginea celor eternă tortură, zori de călăi ce nu au nimic să-și reprozeze, ce se pot petri în oglindă, azi de el însăși și de împăratul moroșilor creștine. Cei tortorați rămîn în vezi să se torturze singuri. Mare problema a lăsată poate există lăsată să condamne în lucea judecății?

Însoțit, cîștorul televiziunile continuă. Cel ce ar trebui, că, să fie concertat, sunt că ce se concediază. Lumea pe dos!

BOGDAN GHIU

Stimați cititori,

În ciuda creșterii repetitive a prețului hîrtiei, începînd cu trimestrul IV 1991 prețul unui abonament pe 3 luni este de numai 175 lei (inclusiv și taxa de expediere) sau 100 lei pentru cei care pot ridica abonamentul direct de la redacție.

LUPTA DE CLASĂ

(Continuare din pagina 6)

pînă încă, ceea ce ne arată că de lîngă este moartă de siguranță și puterii. În schimb, probleme mai simple ce ai fi putut să rezolvezi numai prin bunăvoiea parlamentarilor sau a guvernului (cum ar fi lipsa Zahorului, amendarea producătorilor de răcoritoare dăunătoare, casurile de holeră și de T.B.C. la animale, emigranții din Africa și Asia) sunt aduse în prim plan și unele rezolvări esențiale, pentru a se arunca pînă în ochi telespectatorilor.

Între timp, pentru că lupta de clasă continuă, toate nemulțumirile acumulate și voturile pierdute premedită de către Fronturi consolidate spre partidele extrémiste de stînga sau între cele naționale, de dreapta, care urmărește să pată cu F.S.N. și în alegeri. Nu și în prima dată în istoria lumii cînd autotătonii detinători (reali sau potențiali) de capital și-a alăturat cu moșenește marginalizate și cu inteligenții naționalisti pentru a forma o miscare de tip totalitar. Ar fi însă prima dată în istoria națională cînd mișcarea extrémistă de stînga și cîstiga puterea nespusă de Armata Roșie și de consiliieri cominterni. Sînt ce se întâmplă cînd o miscare totalitară de masă cucereste puterea, nu-i aşa? Dară nu stătă reamintită de mișcarea națională din Germania sau de cea bolșevică din Rusia. Am așteptat, în sfîrșit, o revoluție autentică: una făcută cu forțe proprii. Prin noi insine. Lupta de clasă continuă.

Tecmai mă pregătesc să încredințez și povestul editorial de mai sus, cind am efectuat cîteva reacții pe toti: pre-

sedintele U.R.S.S., Mihail Gorbaciov a fost infecțiat — „din cauza stării sănătății” — din funcție supremă în stat. În locul său a venit vicepreședintele Ion Iliescu, iar pe teritoriul sovietic a fost declarată stare de necesitate; singura lege valabilă în stat este Constituția U.R.S.S. ceea ce face superflue eforturile parlamentare de pînă acum ale republiilor ce-si doreau independență; în fața Statului se află un Comitet de Stat compus din șefii armelor, K.G.B.-ul, Ministerului de Interni etc.

Ceea ce s-a întâmplat nu era de neprezăut. În cînd acum cîteva zile, organele de putere din armată sau adreșat un aversitatem forțelor anticomuniste din Iară, iar comentatorii au atât oamenii ce procesul de reforme este amenințat de o lovitură de stat din partea conservatorilor și că Gorbaciov va fi următoarea tintă. De fapt, Gorbaciov cochetă de mult cu omenirea că-si da demisia. În februarie, primul secretar al partidului comunist din Republica Rusă, Ivan Polotorov, îl atacase pe Gorbaciov că ar da priorități mai degradate valorilor cosmopolite decât intereselor luptei de clasă. Dacă și în cînd Uniunea Sovietică în pragul dezintegrării, permitind pseudo-democraților (forța forțelor libere) să utilizeze orice metodă pentru a discredită socialismul. Pe 24 aprilie, aceeași ocupație și-a făcut ouăle la Plenul Comitetului Central al P.C.U.S. Gorbaciov și-a oferit demisia, dar a primit un enorom vot de încredere. La fel, anul trecut, în iulie, la cînd de la 20-lea Congres al P.C.U.S. cind Gorbaciov și-a oferit demisia, el a fost reales cu un mandat mai lung decât inițial. Semnificativ este faptul că în apările, anul acesta, la cel de al doilea congrès al grupului „la-dîns” Soiuz, un grup de deputați ai Sovietului Suprem, care s-a întîntat la Moscova, a cerut înălțarea lui Gorbaciov de la putere. Ceterile deputaților „dun” au fost focate în termenii aproape identici cu declaratia de acum, cu diferența că ei mai cerau măsuri și mai repressive, astfel încât nu potențial imaginea ce va urma: înălțarea lui Gorbaciov de la putere, starea imediată de urgentă, un motociclist asupra grevei și demonstreștilor, suspendarea

activității tuturor partidelor politice, control militar asupra transporturilor și introducerea unui „regim special de muncă” în industriile de bază. De atunci încoace, Gorbaciov s-a aliat cu „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, astfel că și Eltin, intelectualitatea, minoritatea etc. au cerut demisia sa. Gorbaciov s-a întors la tradiționalele metode de apparatchik, edică la intimidare, centură, la folosirea forței fată de republike baltice, iar în domeniul economic la sistemul de comandă administrativă. În egala măsură, liberalii și conservatorii din partid își susțin tirul lor necrutor. Politologii cum ar fi Eugen Ambroșiu au emis teorie că Gorbaciov s-a aruncat în diriștă moștenită, un „ostotic volență”, al dreptei (armată, K.G.B.-ul, opozitul de partid).

Dacă, lucrurile sătăcăușă încă sunt mult mai simple. Așa cum se arată în comunicatul oficial cu privire la „lupta de clasă” și „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, astfel că și Eltin, intelectualitatea, minoritatea etc. au cerut demisia sa. Gorbaciov s-a întors la tradiționalele metode de apparatchik, edică la intimidare, centură, la folosirea forței fată de republike baltice, iar în domeniul economic la sistemul de comandă administrativă. În egala măsură, liberalii și conservatorii din partid își susțin tirul lor necrutor. Politologii cum ar fi Eugen Ambroșiu au emis teorie că Gorbaciov s-a aruncat în diriștă moștenită, un „ostotic volență”, al dreptei (armată, K.G.B.-ul, opozitul de partid). De fapt, lucrurile sunt mult mai simple. Așa cum se arată în comunicatul oficial cu privire la „lupta de clasă” și „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, astfel că și Eltin, intelectualitatea, minoritatea etc. au cerut demisia sa. Gorbaciov s-a întors la tradiționalele metode de apparatchik, edică la intimidare, centură, la folosirea forței fată de republike baltice, iar în domeniul economic la sistemul de comandă administrativă. În egala măsură, liberalii și conservatorii din partid își susțin tirul lor necrutor. Politologii cum ar fi Eugen Ambroșiu au emis teorie că Gorbaciov s-a aruncat în diriștă moștenită, un „ostotic volență”, al dreptei (armată, K.G.B.-ul, opozitul de partid).

Dacă cum se arată în comunicatul oficial cu privire la „lupta de clasă” și „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, astfel că și Eltin, intelectualitatea, minoritatea etc. au cerut demisia sa. Gorbaciov s-a întors la tradiționalele metode de apparatchik, edică la intimidare, centură, la folosirea forței fată de republike baltice, iar în domeniul economic la sistemul de comandă administrativă. În egala măsură, liberalii și conservatorii din partid își susțin tirul lor necrutor. Politologii cum ar fi Eugen Ambroșiu au emis teorie că Gorbaciov s-a aruncat în diriștă moștenită, un „ostotic volență”, al dreptei (armată, K.G.B.-ul, opozitul de partid).

Dacă cum se arată în comunicatul oficial cu privire la „lupta de clasă” și „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, astfel că și Eltin, intelectualitatea, minoritatea etc. au cerut demisia sa. Gorbaciov s-a întors la tradiționalele metode de apparatchik, edică la intimidare, centură, la folosirea forței fată de republike baltice, iar în domeniul economic la sistemul de comandă administrativă. În egala măsură, liberalii și conservatorii din partid își susțin tirul lor necrutor. Politologii cum ar fi Eugen Ambroșiu au emis teorie că Gorbaciov s-a aruncat în diriștă moștenită, un „ostotic volență”, al dreptei (armată, K.G.B.-ul, opozitul de partid).

Dacă cum se arată în comunicatul oficial cu privire la „lupta de clasă” și „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, astfel că și Eltin, intelectualitatea, minoritatea etc. au cerut demisia sa. Gorbaciov s-a întors la tradiționalele metode de apparatchik, edică la intimidare, centură, la folosirea forței fată de republike baltice, iar în domeniul economic la sistemul de comandă administrativă. În egala măsură, liberalii și conservatorii din partid își susțin tirul lor necrutor. Politologii cum ar fi Eugen Ambroșiu au emis teorie că Gorbaciov s-a aruncat în diriștă moștenită, un „ostotic volență”, al dreptei (armată, K.G.B.-ul, opozitul de partid).

Dacă cum se arată în comunicatul oficial cu privire la „lupta de clasă” și „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, astfel că și Eltin, intelectualitatea, minoritatea etc. au cerut demisia sa. Gorbaciov s-a întors la tradiționalele metode de apparatchik, edică la intimidare, centură, la folosirea forței fată de republike baltice, iar în domeniul economic la sistemul de comandă administrativă. În egala măsură, liberalii și conservatorii din partid își susțin tirul lor necrutor. Politologii cum ar fi Eugen Ambroșiu au emis teorie că Gorbaciov s-a aruncat în diriștă moștenită, un „ostotic volență”, al dreptei (armată, K.G.B.-ul, opozitul de partid).

Dacă cum se arată în comunicatul oficial cu privire la „lupta de clasă” și „dun” din nemulțumitor, armată și K.G.B., ceea ce a produs nemulțumirea forțelor progresiste, ast

cronica evenimentelor politice

„NEBUNUL” DE LA KREMLIN

Loviturile pe care le-a tot primit speranța, de cind ne stim, au fost de trei feluri: invazia unor trupe străine, ca la Budapesta în 1956 sau la Praga în 1968, o lovitură de stat militară îndreptată împotriva unei misiuni populare, ca la Varsavia în 1981, sau o revoluție de palat menită să încucișe creștetul ierarhiei. Evenimentul petrecut în Uniunea Sovietică la 19 august are ca precedent, dacă nu chiar ca model, înălțarea lui Hrusciov, care, la rîmul său, neliniște și el aceeași closă conducătoare prin inițiative reformatoare incomparabil mai modeste decât „perestroika”. Această simplă enumerare arată că drumul înainte al istoriei est-europene poate fi vremelnic barat, dar opriți niciodată.

Mihail Sergheevici Gorbaciov este, poate, omul care și-a împovărat umerii cu cea mai grea sarcină în acest întreg secol. S-a spus, vă mai amintiți, că e instrumentul K.G.B.-ului și că democratizarea este o păcăleală pentru occidentalii. O reacție pe care o cunoaștem bine, căci

ne întâlnim cu chipurile ei de cîte ori ieșim din casă, l-a declarat nebun. Înadevăr, nebunescă îndrăneală era să-l încipi cu poziții adaptate structurilor imperiale moștenite la exigentele democratice prin care se răscumpără ajutoarele economice de care Uniunea Sovietică are atâtă nevoie. Dar mai nebun cu totul cel care nu mizează totul pe cartea lui și nu crezut că, prin garantările oferite de el singur, este chezașul convertirea uniajel „inchisori a popoarelor” (acea umbrelă lui Marx, Engels și Lenin) în un liberalism de tip elvețian, o iesie către care să curgă turmele de la Caucas pînă la Marea de Azov. Cel care e încă, la ora în care scriem, secretarul general al P.C.U.S., nu a trădat comunismul, cum spunea cineva despre Ceausescu. A fost, probabil, ultimul patriot sovietic. Iuzile lui se probău tragic, acum, cind stau fată în față tancurile unei criminale birocratice, hotărîto să apere trecutul, și rîndurile celor gata să moară pentru libertatea patriilor lor, adică pentru viitor.

Cîtă vreme oamenii mai glumeau acolo, se spunea: „Optimistul își depune carnetul de partid, pesimistul cere un pașaport, dar realist își ia un Kalasnikov”. Acum patru ani, ascultăm cuvintele cu care Marina Pavlova-Silvanskaia, oaspete neobișnuit la Facultatea de Istorie din București, își încheia o expunere despre transformările societății sovietice: „Cursul reformelor nu e ireversibil. Gorbaciov poate să codă. Vo li o baie de singe. Dar vor răsări alii Gorbaciov”. Proteja, înfricoșătoare pentru politicieni intenționati cărora le era adresată, să să se verifice azi-miina. Pentru un observator al imprejurărilor istorice căruia i se cere să ghicească ce se va întimpla, gravitatea este o alegeră între două răspunsuri.

Unul ar fi că nu democratii vor pomi lupta, căci o lori este slabiciunea în veciile vecilor, că naționalișii, care se căin mai des în tot sudul, creștin sau musulman, al Imperiului sârcocit. Să olunci, toti va fi de luat de la început. O întoarcere înapoi, dar nu cu 50 de ani, ca la noi, ci cu 150 de ani. Fiecare imam care va înălța un steag de revoltă poate fi un Samoil în jurul căruia vechiul fanatism tressit să insultească rezistența contra rusilor, în primul rînd, și apoi împotriva vecinilor.

Dar se poate întimpla și altfel. Moscova, pe străzile căreia tancurile se înșiră azi-dininea co mărgelele, este un oras mindru de istorie sa de opt veacuri. O piata Tien An Men nu se poate organiza nici în capitala cealaltă, a lui Petru,

căre și revendică numele clitorului. Rusii sunt oameni simpli și serioși, domnilor. Dacă și au pus în minte să-si ia soarta în mîinile lor, poate că democrația, care de atîta ori n-a fost decît o vorbă zadarnică, se va dovedi tocmai acolo o forță biruitoare. Ar fi să fie marea lecție a Rusiei.

In orice caz, ceea ce se petrece acolo nu e un sfîrșit, ci un început. Autorii putch-ului moscovit vor avea de luptat pe două fronturi: contra democrației și contra naționalismului. A înfrîna ambele tendințe, ceea ce a încercat Gorbaciov, cu politica lui moderată, cerea un efort formidabil; a le învinge pe amândouă este imposibil.

Rămine de vîzut ce reacție va produce lovitura la București. Pe stradă vez ex-presii îngrijorate sau placide și azi chior: „Acum nu să se potolească astia cu Alianta Civică”. Au trecut 23 de ani de cînd multimea aplauda un discurs patriotic din balconul Comitetului Central. Între timp, comunismul s-a retras pas cu pas și lupta se dă chiar în inima Uniunii Soviatică. O poziție de expectativă prudentă e prea puțin, fiindcă nu putem fi neutri față de ceea ce amintă direct autonoma Basarabiei. Scenele de la Vilnius și Riga se pot repeta la Chișinău. Iar servîsimul folosit de oricine e săptână la Kremlin să încă tircole. A-i asculta își poată fi o tragedie.

20 august, dimineață.

ANDREI PIPIDI

Horațiu Pepine

PARTIDUL COMUNIST se reîntoarce din exilul politic

cii responsabili partidului în să păstreze aceste date într-un secret desăvîrșit.

Simbătu, 10 august, s-a adunat la conferința pe lângă a partidului, convocată la hotelul *Turist* din București, 485 de delegați. Cîți oameni se află în spatele lor, nici ei nu știu cu precizie și nici nu se îngrijorează — se pare — de atmosfera de conspirativitate în care își desfășoară activitatea.

Un tinăr din Argeș, mai puțin circumspect, și care n-a avut timp să treacă prin toate fazele prelucrării disciplinelor de partid, ne-a declarat că, după informațiile sale obținute accidental, în județul Timiș ar fi foarte puțini, iar la Arad nu mai mult de două sute. Dar despre organizația din propriul județ n-a putut să ne spună nimic. De ce ne preocupă atât de mult cantitatea, este ușor de înțeles. Un partid dogmatic prin excelență își trage forță din numărul membrilor, deoarece fiecare în parte nu va reuși altceva decât să reproducă stereotipurile propagandei canonizate. Componența umană a acestui partid este, în comparație, usor de cunoscut. Majoritatea sunt fosti activiști din **frontul ideologiei**, cum lor însile le place să spună, care n-au avut îstețimea să treacă rapid de partea Frontului, care s-au dezmeticit cu greu din spația inițială sau nu fost suficient de compromisi cu să fie marginalizați în noile structuri improvizate în decembrie. După ce nu văzut că tovarășii lor fac strălucoitoare cariere sub drapelul azurii al Frontului s-au redefinit în privă ca oameni onesti, credincioși unui ideal politic și s-au lansat pe singurul culoar politic la care mai aveau acces. Asupra lor nu ne facem nimic o iluzie, sănătatea și frustății care își joacă ultima carte, dar mai există printre ei tineri și foarte tineri care ne oferă spectacolul trist al ființelor

lipsite de conștiință libertății individuale. Mai înainte de a muta o civilizație, comunismul mulțumește chipul omului singur. Să voi alege un singur exemplu, dar că se poate de grăitor. Un băiat de la lângă care muncește pămîntul alăturul de părinții săi: șapte hectare și jumătate, obținute în urma aplicării noii **Legii a fondului funclar**. Pe locul cultivat cu porumb s-au tăcut, estimasează înțărul pesemist, cam 10 mil de kilograme la hecitar. Înainte, la CAP nu se faceau niciodată mai mult de două, trei mil de kilograme/ha. Dacă îl întrebî de ce mulțează în cadrul unui partid care propune colectivizarea agriculturii, nu stie să răspundă și nu face nici o conexiune. În mod paradoxal, exemplul acesta are darul să ne vindece de teama că impulsul economic în care ne aflăm ar putea determina o opiumare masivă a electoratului pentru un comunism vag modernizat. Motivația economică nu este decisivă. Să îndrănească să spun că teama nouă de comunism și alimentată de un mod de a gîndi sociologizant, care conține reziduurile determinismului economic de origine marxistă. Ne temem de invadarea comunismului pentru că nu ne-am eliberat încă deplin de comunism. Conștiința civică a concețințelor noștri este retardată, mentalitățile egalitariste sunt încă funcționale, dar există un lostinț vîn de conservare care va tine departe pe omul simplu de fascinația utopiei comuniste.

Au introdus în discuție un element de natură psihologică. Pe planul acesta vom găsi cele mai multe argumente pentru a arăta că PSM-ul are puține gânde să capteze la vîtoarele alegeri o parte cît de cîte semnificativă a electoratului românesc. Partidul lui Ilie Verdet se consideră în mod explicit fostul partid comunist și îl perpetuează limbașul, făcind

apel la aceeași mitologie a tradițiilor de luptă ale clasei muncitoare. La conferința națională din 10 august, care a hotărît să se întîlneze primul Congres al partidului, s-a adoptat un program politic adaptat la exigentele regimului parlamentar și ale pluralismului politic. Nu trebuie să ne facem iluzii, e vorba de o concesie menită să evite aducerea partidului în dezbaterea Curții constituționale. Dar, în timpul discuțiilor care au urmat raportului de activitate susținut de Ilie Verdet, PSM-ul și-a confirmat deplin identitatea. Am asistat, trebuie să recunosc eu, oarecare ulimire, la mici discursuri introduse prin „dragi tovarăși” și prin urmă adresațe „de la această înaltă tribună a Congresului”. Ideologia partidului a fost respinsă în discuție și vorbitorii au amendat abaterile reformiste. Un vechi ilegalist, un nostalg al doctrinii ortodoxe, cerea să se preciseze în program că la baza politică partidului se asează materialismul dialectic și istoric, ceea mai înaltă concepție despre lume și viață. Dar poate pentru că mulți alegători solidarii de limbaj va conta mai puțin decât solidaritatea cu vecnea echipă, membrii CPEX-ului, despre care s-a susținut la unison că ar fi suferit o condamnare abuzivă pe motive politice. Una dintre moțiunile adoptate la Congres a fost aceea care cerea Președintelui să arăstărește pe fosta demnitate comună, atâtă în închisoare. O altă naivitate politică a fost de a evoca cu destulă insistență „marile realizări” din epoca socialistică și de a face apologia Clănăbului. După cum am văzut, comuniștii nu se disimulează și nu doar din lipsă de inteligență, dar și pentru că toate zonele politicului sint deja ocupate și nu le-a mai rămas de-

elt extrema stîngă. O situație politică care trage, însă, după sine toate amintirile unui trecut pentru care nostalgiele sunt formate și exprimă în fapt mai degrabă o opozitie la guvernarea actuală.

In ciuda asigurărilor democrațice, vocația totalitară a acestui partid a fost confirmată iarăși, cu toată limpeza. Dumitru Bălăieș, colaborator asidu la gazeta *Socialistul și la România Mare*, a trasat programul partidului în privința intelectualității umaniste. Să luăm aminte: „În domeniul umanist, cind lipsește adeverata legătură cu popoulul lucrurile merg rău. Demonstrația legăturilor cu popoul trebuie să fie prima condiție a manifestării”. Iată cenzura ideologică care se insinuează sub chipul naționalismului. Aici cred că stă principalul pericol: PSM-ul a confiscat ideea națională alături de alte grupări extremiste din jurul *României Mari și ai Europei*. Prezența la Congres a lui Mircea Mușat și a lui Ilie Neacsu este, în sine, groază. E de presupus însă că cel care vor cădea în mrejile demagogiei patriotarde și ale naționalismului extremist se vor apropiia de partidul transilvănenilor care prezintă mai multă autenticitate. PUNB-ul se ține, de altfel, departe de tendințele neocomuniste, opțional, mai degrabă, pentru un regim autoritar de dreapta. În afară de un eventual cartel cu *Partidul România Mare*, PSM-ul este izolat și n-a reușit să-și găsească nici un alt partener politic. După cum ne-a declarat șeful serviciului de presă, protecțiatele înținări cu sindicatele nu s-au putut să le realize și rămîn deocamdată într-o zonă încercă. Marile confederații sindicale au însă un puternic potențial anticomunist și nu ar putea riscă să vină în întâmpinarea PSM-ului, fără să riste o compromitere definitivă.

ACCENTE

Liviu Ioan Stoiciu

Uleiul de palmier și „lipsa generalului”

Cind e vorba de maladii ale ființei; cu ce Dumnezeu să înceapă? Sigur, încep cu cum cu Constantin Noica și te referi, să nu te lungești, numai la una din cele săse maladii ale spiritului, aceea prin care atât că „nu lipsa individualului aduce suferință, ci lipsa generalului”.

Degradarea morală postrevoluționară a „poporului” nostru lăudă proporții nebunuite: atât vreme cît acest popor stă la cheremul unei noi „oligarchii perpetuale”, oligarchie care Ieri era a dictatorilor comuniști și azi e a reformatorilor lor! Fiind manipulată de aceiași „revolutionari de profesie” – lupi tare grijuiți să-și schimbe blana, Ieri atei în particular, azi dînd parastase cu nerupinare în public...

Chiar așa? Asist la o discuție... Ați cîtit...

Știi, cind e vorba de spirit și mie îmi vine să pun mină pe pistol... pardon, să pun mină pe stiloul asta și să vă întreb și eu în scris pentru ultima dată: la ce vă folosește, domile, spiritul asta și morală lui? Dau ele de mîncare? Ce mă doare pe mine capul de teorie, fie ea și filosofică, nu numai politică, atât vreme cît practica ne omoară? Chiar nu înțelegeți că nu ne interesează adevarul teoretic dacă el nu are acoperire în practică? Nu ne interesează deloc, acceptăm să rămână ignoranți și să nu vrem să vedem adevarul din naivitate, cind noi vrem doar să ne meargă bine, să scuzați că suntem confuz, dar chiar așa, să scoateți permanent ochii Noii Puteri că e compromisă moral? Că de „spiritul” ei nu avem cum să vă legați, domnilii Iliescu și Roman sunt licențiați de categoria grea, unul a condus și o editură, celălalt era universitar... Plus camarila cabinetelor lor – intervin altcineva în discuție –, formată din foști securiști cu studii superioare și absolvenți de la Academia Ștefan Gheorghiu, ce să mai vorbim de „unicatul” și tehnocratura. Guvernul sau de atoșitorii din Parlament, unul și unu. Vedeti? Revine primul vorbitor că nu de „spirit” ducem azi lipsă, astăa e clar, cum zicea și Noica, nu de lipsa individualului, cine nu are „individual”? Cine nu are „spirit”? Să se spiritualiză suntem... Ultăi-vă cum ne zimbesc Mai Marii...

Nu, avem acoperire cu diplome universitare către vrei asupra spiritului: doar că suntem bolnavi! O maladie bîntindu-sufletele, ce ne face să suferim, aceea a „lipsei generalului”! O maladie politică, postrevoluționară? Ce e-o mal lungesc, eu aşa traduc asta, ne lipsește voința și putința de a fi morali... Nu că ar fi o culpabilizare populară la mijloc, dar, Lucru exploatați la maximum de Noua Putere, care, slavă cerului, ne dă salâm ultraliberăriștilor, aline americane și ne dă voie să vorbim și să scriem ca dorim pe toate drumurile? Ne-dă! Si dacă ne dă, aceasta e practica de care avem nevoie... În rest, voi, cei cu anarhia, cu libertatea spiritului, moralitatea și alte aile, treabă voastră, nu aveți decât să mircați rahat cu apă rece pînă să vă se apluce: „poporul” e demult sătul de „gargariză”.

Plus că avem un corp social bolnav! Nu?

Demagogia spirituală F.S.N.-istă de azi necalcind pe nervi decât pe neputințiosul ăsta de „moralități”, foști și actuali disidenți, mai rău, actuali legionari, destabilizațori, drogați, mă rog, mereu scăpați în afara scenariului politic impus de SUA. Un Stos instrumentar de la Moscova: „ne dă gaz metan și curent electric”.

Nu zau! La ultăi-vă, am aflat, cu întîrziere, e adevarat, că vom face comerț cu Malaezia, vă dați seamă? E o comisia

imbătă guvernamentală formată. În acest sens, vom avea și ulei de palmier: parch pe vremea lui Ceaușescu nu am avut ulei de palmier, să avom, astăa e politica, domile! Ideea este că elită, de culise, legate de curățenia stăfetească nu au nici o sansă: e oamenegă să mai și grăsesc! Odăță pus acolo să să facă politică: da, mă refer și la chestia din 13-15 iunie 1990, ce mare brâză s-a întimplat atunci în definitiv?

De vîna tăud și suspiciunea astă intrată înăuntru de cel interesat: înainte, pentru compromis, eram învățat că suntem clemenți Securității, acum că suntem oamenii S.R.I.-ului! Ba chiar atât că se întocmește în secret dezaresc false complicități care pentru toți căci ca încoacăză Noua Putere: de cine? Avem cîteva poliții politice paralele!

Ce vă miră? A venit Consiliul European și l-a premiat, a venit Franța socialistă și le-a dat medaliile de bună purtare președintelui „noi” și primului său ministru: ce mai vreți? N-o să-mi spuneți că au premiat și medaliat moralitatea domnilor Iliescu și Roman! Parch pe Ceaușescu nu l-a premiat și medaliat străinătatea... Nu, domine „spiritul” nu contează, astăa e teorie „practică”, burta care cere, interesele de grup... Astăa înțeles Noica prin „lipsa generalului” care „aduce suferință”, aduziunea generală? Consensul... Va dați seama ce adinc se privesc lucrurile în țara noastră de la cel mai înalt nivel, pentru linisteasă noastră?

În România aviod de locate, numai lipsa „generalului”, bată-i vina... Dar o să vină el și generalul (în rezervă) cu dictatura lui militară...

ACCENTE

Gheorghe Schwartz

Cum de trăiește mai bine președintele Iliescu decât spălătorul de vase Smith?

Într-o întrebare care chinule serios mințile celor mai înțeleși economisti din Europa (și nu numai!) Președintele Iliescu este beneficiarul unui salariu de 50.000 lei/lună, ceea ce la bursa neagră coincide cu 250 \$. Spălătorul de vase de culoare, Smith, victimă prejudecătorilor rasiale și a exploatařilor nemiloase a omului de către om, încreză că în jur de 800 \$. Înțeleg că cum mi-a declarat individul înșuși, în timp ce călătoaream într-un tren de pe ruta Arad-Timișoara. Să, totuși, referitorul Smith – nu ne-am prezentat unul altul, dar era evident că pe bioul american nu-l putea chema decât Smith – înțelegea mai prost decât președintele nostru, care nu primește decât o treime din remunerarea spălătorului profesionist de vase.

Prima explicație la îndemnăță ar fi că un președinte de stat mai e invitat la un dejun, mai vizitează o țară cu milenare legături tradiționale de prietenie și colaborare reciproce avantajcase mai onorează un protocol. Să, în felul acesta, mai face și el economii. Da, dar, singură, această explicație nu asigură decât un procent sarecare din avansul de bunăstare al președintelui României față de spălătorul de vase american.

Problema este mai complicată și – în cazul că ar fi sesizată și de Casa Albă – ar putea avea implicații greu de prevăzut în ajutorarea reciprocă pe care înțelegă să și le acorde cele două țări. Spre apropia că de cît nivelurile de trai între România și SUA, astfel încât să nu se ajungă în situație paradoxală ca un muncitor român, remunerat în un echivalent de 35\$/lună să poată trăi din sala-

rul său, iar un spălător de vase american să-și ducă viața de pe o zi pe alta cu cel 200\$/lună, guvernul nostru pare hotărît să ia măsurile ce se impun. (Atât ar plăni pericolul că, în curând, să cumpără 7-8 dolari americani la un leu, conform calculorilor elementare de mai sus.) Soluția se prefigurează cu claritate: va trebui să echilibreze preturile în așa fel încât ele să se apropie de cele de pe plată de Vest. De exemplu, o carte (nu prea grosă) pe care John Smith o poate cumpăra cu 10\$, să-o vinde și noi cu 2.000 lei. (Colectia „Biblioteca pentru toți” va fi subvenționată de către stat, fiind o serie populară și se va vinde, deci, cu 1880 lei/volumul.) O cameră de hotel să nu se mai închileze la prețul ridicat de 380 lei, ci la 80\$/noapte = 16.000 lei. Chihlimbă să nu coboare sub 30.000 lei/lună. O converție urbană la un telefon public să necesite o factură de 75 lei etc. În felul acesta nu vom mai vinde la bînă, peste granită, producători și cumpărători, nemalevinând cum cără peste hotare nici camerele de hotel, nici convertoarele telefonică etc. Nu va mai exista speculație internațională, iar rezultatul se vor vedea rapid, ca, de pildă, în vara aceasta pe litoralul românesc unde, chiar dacă o cameră nu costă (încă) 16.000 lei/noapte, affluența publicului începe deja să fie alarmantă.

Implementind prețurile noastre la nivelul prețurilor din țările dezvoltate, producători și serviciile românești, chiar dacă tot mai precare, vor cunoaște un sensibil salt valoric, iar muncitorul Ionescu va trăi într-adevăr de doar 22,8 ori mai prost decât muncitorul Smith. E drept, și în noi tendință de azi este ca salariile să crească proporțional cu prețurile (salariile în proporție aritmetică, prețurile în proporție geometrică), necazul nefind decit că în cele mai multe întreprinderi și, mai ales, în instituții reputindu-se onoreabile măcar retribuțiile vechi, dar amintite cele mărite. Oricum, una și să-ți poți cumpăra opt perechi de pantofi de 1.000 lei dintr-un salariu mărit și altă cără pot cumpăra 10 perechi de pantofi de doar 300 lei dintr-un salariu vechi. Dar, să fii serioși, cine are nevoie de atâtia pantofi? Parcă Smith își cumpăra lunat o pereche...?

Dacă astăzi președintele României trăiește mai bine cu mult mai puțin ban decât un spălător de vase din SUA, n-ar fi exclus ca miile să trăiască mai puțin bine un spălător de vase de la noi (cu și mai puțini bani) decât președintele Americii. De aceea, îmi exprim întreaga înțelegere la înțelegătoare politice a guvernului nostru de a ridica prețurile la nivelul celor mai dezvoltate societăți capitaliste și de a reapeza salariile la nivelul celei mai dezvoltate societăți sociale multi-laterale dezvoltate. Atâtăc riscăm să destabilizăm economia mondială, iar americanii nu vor mai avea ce învăță de la noi.

Originalitatea unui capitalism de tip-comunist, în care prețurile sunt ca la ei, iar salariile ca la noi, face inutilă orice aspirație spre nuanță onestă. Nici măcar iluzia supraviețuirii nu mai este posibilă.

Aici oamenii sunt îngrijorați. Filosofia lui „va fi cumva” nu mai pare suficientă. Dincolo, John Smith, deși trăiește (încă) mai prost decât președintele Iliescu, revendică o majorare de 20% a remunerării sale miserabile. Vai da capul lui!

ACCENTE

ba de altul), la ora 6 după (masă sau gustare, după buget) și exact 5 minute, cu adincă satisfacție patriotică am deschis canațul T.V. Punctual, ca întotdeauna, într-o cămașă cu dugi veritale, nu prea lată, și apărut părintele – conțitorul cu un termen mai topografic – săptămînalului său interviu, Emanuel Valeriu Pardon, domnul Emanuel Valeriu, că numai la moșii nu se spune domn, astfel își sănătă, sănătă și aynă. Incredibil, dar era singur. După o clipă de spăriște într-un autointerviu, în care să spună tot, și-a adunat vocea și ne-a înconjurat cu emisiunile și vea loc. Bum, său mai bine zis rău, dar de ce? De hoțezi! Parlamentul e în vacanță. După care, drept primă de consolare, ne-a amintit că, în locu-l, vom vedea un film, închind cu un cîlduros „Vă doresc o vizionare și un înțeles desobisit”. Nu am urmărit filmul care începea cu niște mineri (vechi) și trăia, cred, despre spiritualitatea pieriei în România, de la Daci și pre-Daci la post-Dăd și noi. Poate filmul era bun (oricum, vocea lui Dinu Ianculescu era un fermecător susur de har și inteligență), dar eram prea tulburat ca să îl urmăresc.

De ce? Tot mai citisem despre sate sterse de pe suprafața țării de ape și despre turme întregi omorite de bacilul Koch și, fără să vreau, mi-a apărut în minte cumpăta imagine a Parlamentului lăsat de ape sau strivit de lacăci sub privirea desobisită a domnului Emanuel Valeriu care ne aminti că, în jara asta, nu mai are cu cine săa de vorbă. Este adevarat că ar mai fi putut reduce pe canalul T.V. pe domnul prim F.S., și nu mai știu cum, sau pe avocatul transoceanic, acela groza(v) de bine documentat, dar cum să continuă o emisiune doar cu alti? Poate greșeala mea a fost că am înțeles greșit enunțul emisiunii „Interviu săptămână” care, probabil, trebuia să intituleze „Vocea parlamentarului român” (de la noi la bas, mai rar contrabas).

Lăsând gluma la o parte – dacă e glumă – am avut sentimentul că trăiesc zilele în care se întocmeau liste pentru cine să le ce și prima întrebare era dacă-și toți membrii de partid, iar cei ce nu să fie sterși. De ce nu și tu sau nu cred că jara astă, să cum e și cum merge, este plină de oameni, cu mai multă sau mai puțină învățătură și că, în ciuda faptului că nu sunt parlamentari, pot avea gînduri, soluții sau nevoi care să nu fie numai ale lor, ci ale noastre. Ce fac parlamentari și cine săint ei și știm (cine are păcate pe conștiință să tresalte) dar poate ar fi fost un bun prieten să mai ale și ei că ceva chiar dacă să în case de odihnă la cură, la tratament sau, cei mai conștienți, cum se spune pe acolo, „în feră”.

Âpropos, cind începează vacanța parlamentară, că să și tu pînă cind avem și noi concediu?

ACCENTE

Florin Sicoie

O altă cale?

Ca român nu pot privi ceea ce să întâmplă în țara noastră după Revoluția anticomunistă din Decembrie decât ca pe o continuă dezamăgire. Printre o manevră sau printre un lanț de manevre – într-o de perfect profesionalism al puterii (dar supus el sărăcăvii vreunui comandament moral?) – elementele active ale nicioată desfășurători partid-cumunist s-au regăsit și au întoclit previzibila ruptură cu tradițul regimului dictatorial printre-o continuitate. O analiză atentă a etapelor parcursă de îngimbul instalație la noi duse și 22 Decembrie 1989, marțuriseste perseverarea constantă în împunerea anumitor idei.

1. Vinovăția generală a românilor, chiar și neaderenți sau tăcerătoare fățu de regimul comunist (în acorditate subtil, drept formă de complicitate). Urmărea? O stare

Radu Ionescu

Jos vacanța!

După cîte ne-a adus vara astă – canicula, legii, inundații, indexare, cutremure, privatizare, zimbote etc. etc. – vineri 9 august, ultăi, pasările, pînă și de patro-nii zilei, Sf. Ap. Măria, Sf. Mc. Antoniu și chiar de catolicul Sf. Roman (nu, este vor-

generală de jenă, explozii rare, de recunoaștere a vinovației din partea unor oameni – intelectuali hipersensibili – foarte puțin vinovați, nici o asumare a trecutului din partea actualei echipe politice conducețoare, crearea unei situații prin care, în ochii omului de rând, nici Securitatea și nici foștil activiști de partid nu sunt cel mai culpabil de ceea ce s-a petrecut în România după 6 Martie 1945;

2. Faptul că nu tot ce s-a făcut în regimul comunist este blamabil. El a condus la tot acest noian de legi ale jumătăților de măsură, care au făcut eroi ai Revoluției din lînerii care au suferit atunci, dar și din torționarii lor, care l-au obligat pe țărani alungat de pe pămîntul său strămoșesc să îl împărți acum cu nomenklatura agricolă și cu veneticii satelor și care refuză să redea singurele clase care ar trebui să gireze reînnoirea noastră la capitalism: clasa burgheză, bunurile care i-au fost naționalizate.

Această din urmă clasă, prin violența cu care a fost decimată de comunism, reprezintă un caz special, iar atitudinea liderilor formațiunii la putere – mulți dintre ei scotți timp îndelungat la o ideologie pentru care proprietatea este tut – e ilustrativă în acest sens. Si cum atât ar fi logic să procedeze în acest caz elementele aparținând atât de activei burgozii roșii, teribil de interesate să imite burgozia autentică în ceea ce privește forță și opulență, dar incapabile să și asume pînă la capăt soarta tragică a burgoziei?

Ideeă că nu tot ce s-a făcut sub comunism este blamabil justifică acum un republicanism total nemotivat istoric, interdicția ca Regele Mihai I al României să se întoarcă acolo unde li se locuiește, „în patrie, „înăgătanarea la nesfîrșit“ a repu-niei totale în drepturi a Bisericii Române Unite și a partizanilor anticomuniști care au dus în mînă, pînă în anii '60, o luptă inegală, dar eroică, anularea întregii legislații – ilegală, ca regimul însuși – din vîrmea comunismului. Tot această idee înfringe trimitere în fața justiției a torționarilor, dar și a ideologilor regimului comunist – mulți dintre ei aflați nu numai în viață, dar și în importante funcții administrative – sau transformă în procese caricaturale, vinovații de decenii în vinovații de cîteva zile;

3. Faptul că Revoluția a reușit datorită lipsiei de reacție a Securității și a trezorierii Armatei și Miliției de partea poporului, ceea ce, vezi Doamne, le-ar da acestora dreptul la recunoașterea generală și le-ar scuti de orice întrebări. De aici, imposibilitatea curățării acestor instituții de servitorii devotați ai regimului comunist – curățare făsată în voia unei vagi autocurățiri – și gestul, de tot aberant, de redare a arhivei fostei Securități „profesioniștilor” acestor instituții care activează azi, cu același succes, în Serviciul Român de Informații. Gest care a condus, în aproape tot acest răstimp de după Revoluție, dar mai ales în perioada campaniei electorale din 1990, la punerea în circulație de documente incriminindu-l pe foștil disidenț anticomunist și pe membrii de frunte ai actualei opozitii.

4. Culpabilitatea exilului românesc, absent de la festivul zânic al salamului de sola, idee de tot năstrușnică, dacă nu ar fi lansată de mari profitori ai regimului comunist, la fel de puțin prezentă la aceleși festiv.

Că orice idei politice, și ideile de mai sus, lansate și relansate cu insistență, oficial sau oficioz, din cercurile componente sau apropiate partidului la putere, Frontul Salvei Naționale, au determinat, determină și vor determina reacții. Unele sunt dezaipăibile (apărțin Alianței Civice, întâiara Partidului Alianței Civice), atât și doar previzioane. Măsurile guvernamentale de absolvire de vinovație a Securității și nomenklaturii comuniste, de protejare mai mult sau mai puțin manifestă a indivizilor încadrați în aceste structuri, de folosire în activitatea politică a unor metode specifice dictaturilor (contrademonaștrile „pasnice”, aducerea minorilor în București) nu îi vor putea apăra la nesfîrșit pe vinovații regimului co-

munist. Mai devreme sau mai tîrziu – cît mai devreme, sper – F.S.N. va pierde puterea, iar actuala opoziție intra- și extra-parlamentară va ajunge să guverneze. Atunci, dacă ea își va respecta programele, un proces el comunismul va fi inevitabil, iar calea care duce spre el va fi atunci o altă cale, mai radicală, poate, decât dacă – lucru cu totul improbabil, avînd în vedere interesele actualei echipe guvernamentale – acest proces ar avea loc acum. Căci – și aceasta se conturează deja cu claritate – „Impăciulorismul” feserist (chemat nu să implice victimă cu călăut el, ci să-l lase mai departe la mină acestuia – vezi transformarea Securității în S.R.I.) nu e o amnistiere a pedepselor, ci doar o amnistare a ei. La capitolul căreia dreptatea va veni împlacabil.

ACCENTE

Sergiu Tumanov

Hazard trucat

Dacă misterul Revoluției din decembrie 1989 ar fi stat sub semnul incertitudinii „autentice”, atât ar fi trebuit să se șeze astăzi „urmele” ei pe axa gradată a judecăților contemporaneității. În jurul unui punct central, de „echilibru”, erorile – Imperiul hazardului – înd să se șeze simetric, din senzația de normalitate; nu întîmplător cea mai importantă legătură probabilităților se cheamă normală; în jurul punctului central al echitației absolute (evidență, cazul ideal), omisările justiției își găsesc de regulă contraponderă. În excesele ei de zel (cel puțin pînă în momentul punerii sub acuzare, dacă nu și pînă la sentință, pe care – optimiști – o potem presupune finalmente echitabilă). Astăzi însă, taboul faptelor juridice – și nu numai – ale Revoluției române se prezintă total dezechilibrat. Nu numai în limbajul comun, ci și în cel propriu-probabilităților. Căci, în ciuda aparențelor, hazardul – vorba unui mare matematician – își are legile lui. Absența acestora dovedește un hazard de proastă calitate. Un hazard trucat!

Faptul că astăzi nu avem nici măcar un singur vinovat pentru cele peste o mie de crime din decembrie '89 te duce cu gîndul la un trucăj macabru. Nu că ne-ar fi bucurat potențialele excese de zel din partea justiției, dar fie și un singur proces deschis unui presupus terorist, indiferent de sentiment, ar fi fost o palidă contrapondere pentru imensa plajă dezolantă a omisărilor justiției. Înțregind o imagine a normalității, fie și relative. Dar nu! „Erorile” au fost comise toate într-un singur sens – al ratării: teroriștii abili s-au refugiat prompt peste graniță, revolutionari inabili au capturat pe cine nu trebuia, astfel că acești „cine nu trebua” au fost rapid eliberați. și așa mai departe. Atunci cînd președintele Băsescu atragea părțile atenția că e bine să te forțezi de spînă care trage din orice poziție direct din buzunar, să te măfoso, cu o mini-armă automată de fabricație străină, domna sa, să te dădeasă glas unei abstractiuni geniale, îi dejinea date despre cel puțin un acampanie cauză concretă. Astăzi trebuie să ne mulțumim cu supozitia abstractiunii geniale, care, din cîte se pare, îi vine turnată.

Zugrăvindu-ne repetat acel decembrie '89, „regizorii” de astăzi (scăzăci cu cel de atunci), joacă totul pe carteaza hazardului, uitând că hazardul își are legile sale, ale simetriei, ale echilibrului dintre omisările și excesele. Dacă taboul arată strîmb, înseamnă că hazardul n-a fost autentic. Dar „regizorii” mizează pe ignoranța populară. Sau au și ajuns, fără să o știe, căciind pe urmele înalțășilor lor, în zona cinismului.

„O SOCIETATE ARE PSIHIATRIA PE CARE O MERITĂ”

La Facultatea de Medicină din București a avut loc, duminică, 18 august, o întîlnire a membrilor Asociației Psihiatrilor Liberi din România cu d-na Ellen Mercer, director al Departamentului de relații internaționale din Asociația Americană de Psihiatrie, și cu d-l dr. Ion Vianu, membru în Consiliul de conducere al Asociației Internaționale împotriva abuzurilor politice în psihiatrie (I.A.P.U.P.).

Au mai participat d-l Pompiliu Popescu, rector al IMF „Carol Davila” din București, d-l Valeriu Tuculescu, președintele

Asociației Psihiatrilor Liberi din România, prof. Cătălin Zamfir, directorul Institutului de cercetare a calității mediului și președintele Asociației sociologilor din România, dr. Dragoș Nicolescu, președintele Sindicatului Independent al Medicilor, d-na Elena Zamfir, președintă Asociației de terapie socială, dr. Nicolae Constantinescu, președintele Academiei de devotament național, prof. C. Maximilian, președintele comisiei de bioetică a Academiei de medicină, d-l C. Zeana, președintele Asociației române pentru Europa, d-l Cambozie Augustin, președintele Asociației de psihanaliză din România, numeroși psihiatri, psihologi, oameni de cultură, ziariști.

D-na Ellen Mercer a descris felul în care este structurală Asociația Americană de Psihiatrie, ca organizație neguvernamentală, alăturiind atenția asupra problemelor etice extrem de importante pe care un psihiatru și le asumă. „Atât timp cât psihiatrul este o persoană care prin natura meseriei sale îl poate priva de libertate pe individ, problema etică trebuie tratată cu toată seriozitate” – a precizat d-na Mercer.

Scopul vizitelor mele – a adăugat d-na Mercer – este acela de a putea compara două sisteme de îngrijire a bolnavului psihic – sistemul american și cel românesc – și, de ce nu, de a învăța unii de

Luările de cuvînt ale dr. Romilă și dr. V. Tuculescu au descris situația extrem de grea a psihiatrelor, în condiții în care medicația, în general, continuă să fie considerată o cenușăreasă.

În final, d-na Ellen Mercer a răspuns întrebărilor puse de participanții la întîlnire.

R.P.

George Grosz

„THE GIPSIES“

Urmărind să se implice mai mult în crearea unui nou statul social al populației române, Uniunea Democrată a Romilor din România și Federația Etnică a Romilor au organizat, marți, 13 august, o conferință de presă în sala de sedințe a Partidului Social Democrat. La conferință au participat d-l Ion Honckock, reprezentant al Uniunii Internaționale a Romilor la O.N.U. și reprezentanți ai Federației Internaționale pentru Drepturile Omului care au fost într-o misiune de observare a vieții romilor în zonele conflictuale. Principala dorință a organizatorilor a fost de a aduce la cunoștință întregii prese și prin aceasta în față întregii populații realele probleme de fond ale romilor, ca minoritate etnică europeană.

D-l Nicolae Gheorghe a făcut o prezentare a celor două puncte ale conferinței: Egalitate și discriminare față de romii din Europa și Poziția U.D.R.R. și F.E.R. față de conflictele sociale și etnice în care sunt implicate colectivitățile de romi. Primul punct leagă indirect situația romilor din România de recentele atitudini și rezoluții prezente în documentele adoptate în acest an de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, Consiliul European, Comunitatea Economică Europeană, Biroul Internațional al Muncii, Consiliul Ecumenic al Bisericii, documente elaborate în spiritul Cartei Drepturilor Omului. Schimbările din Europa au adus schimbările neprevăzute în viața romilor, dar care lină de un fond tradițional, etnic al lor. Documentele amintite stabilesc că există „probleme particulare”

ale romilor care au devenit în ultima perioadă ţinta unor acte de violență fizică și a unor atacuri bazate pe prejudecăți rasiale. În față schimbărilor din Europa se dovedește tot mai necesar un program de îmbunătățire a condițiilor de viață, de școlarizare, de integrare socială a romilor în paralel cu eliminarea decalajelor sociale și a prejudecăților rasiale. Romii ar putea deveni victime ale unor acțiuni răsiale. În acest sens U.I.H. cere protecție internațională. Populația romă nu are și nu pretinde nici un stat și cu acest fapt se dă o justificare a unor acțiuni ale romilor. Întreaga Europă se confruntă cu migrația populației române din țările estice către Occident și se pune problema stopării acestui exod și eliminarea cauzelor ce il determină. La acest lucru referințile în cadrul conferinței au fost foarte sumare, rezumându-se doar la problema repatrierii unor tigani în România.

Nu am găsit nici în conținutul materialelor de presă, nici în prezentările vorbitorilor referiri la puritatea etnică a romilor.

În contextul conjuncturii internaționale create, trebuie să se soluționeze și conflictele cu colectivitățile de romi din România. U.D.R.R. și F.E.R. nu sunt de acord cu mare parte din concluziile consiliei guvernamentale care a studiat problemele conflictelor.

Raportul este aspru criticat ca având erori de concepție, de percepere a statutului romilor în societate și mai ales este incriminat limbajul folosit la adresa comunităților de tigani. Au fost criticate presa scrisă și televiziunea pentru prezența,

rea pripită a evenimentelor. Problema are un aspect de fond care a fost ocolit. Conflictul nu general acțiuni atavice de ambele părți. Există prejudecăți etnice, există discrepanțe sociale, există decalaje de educație. Multe sunt justificate ca rezultat al unor evenimente istorice (în acum circa 130 de ani romii au fost robi în țările române) și s-au accentuat odată cu decaderea morală și spirituală din anii comunismului. O lege a entropiei sociale acționează și este înțeținută de actuala conducere politică. Tiganii sunt priviți ca o etnie degradată. În

cetățenii țării, dar se aplică cu preferințe. În multe cazuri, oficialitățile se arată refractare la orice propunere de îmbunătățire a vieții romilor, lucru care ar duce la alte reacții de ambele părți. Unele primări refuză refacerea locuințelor tiganilor, indemnindu-i pe aceștia să piece, în multe orașe nu se eliberează autorizații de comerț pentru romi.

Nici nu poți fi foarte generos cu cineva care refuză de multe ori normele elementare de igienă și educație. Se preferă însă menținerea unor stări tensionale în loc de a se crea me-

romi, eliminarea delincvenților și a elementelor parazite. Este greu de crezut că reușita va fi rapidă fără aportul autoritaților.

D-l Ion Honckock, profesor la Universitatea Texas-Austin, unde predă singurul curs din lume de limbă și cultură a romilor, a vorbit în finalul conferinței despre situația (tiganilor) romi din SUA. „The gipsy” în majoritate sunt emigranți din România. Foarte puțini au o educație superioară, mulți sunt chiar nealfabetizați. Trăiesc în grupuri și preferă să-și izoleze copiii în comunități. D-l Honckock a făcut mențiuni pe mărginea întâlnirilor avute cu

cazul lor sătăcător, în majoritatea cazurilor, legile care îi incriminează. Nu au fost pedepsiti în nici un fel cel care au distrus casele romilor, nu au fost pedepsiti niciodată cei care au violență sau ucis romi. Legea este valabilă pentru toți

canisme și instituții eficiente pentru a regla viața socială. Organizațiile romilor au decis să pornească cu ajutorul Internațional ce-l primesc un program de educare și integrare a romilor. Se va urmări socializarea teală a copiilor de

oficialitățile române în problema adoptiunilor, referindu-se la unele înțelegeri de a nu mai face discriminări între copiii de tigani și ceilalți copii.

REMUS ANDREI ION

Nicolae Gheorghe

REPREZENTANTUL UNIUNII INTERNAȚIONALE A ROMILOR

COMENTARII ȘI PROPUNERI ADRESATE PARTICIPANȚILOR LA REUNIUNEA ASUPRA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR, ORGANIZATĂ DE CONFERINȚA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA

Geneva, 1-19 iulie 1991

III. Creșterea discriminării rasiale și a violenței fizice îndreptate împotriva romilor

Încercările organizațiilor guvernamentale din diverse țări de a îmbunătăți condițiile sociale ale romilor, precum și eforturile proprii ale romilor de ridicare pe plan social, sunt stîrjenite de practici și mentalități anti-tiganești și răsiste cu o lungă istorie.

În ultimii doi ani am fost martorii creșterii frecvenței atacurilor fizice asupra indivizilor, familiilor și comunităților de romi din cîteva țări est-europene. Diverse incidente, cu grade variate de violență, au fost raportate în Cehia și Slovacia, în România, Ungaria și, de data recentă, în Polonia. În timpul unor asemenea incidente violente, romii au fost bătuți sau chiar omorâți, casele lor au fost devastate și arse, oamenii rămași pe drumuri fiind obligați

să părăsească comunitățile locale unde și aveau domiciliu legal și agoniseala de-o viață.

Unele din aceste incidente au fost izbucniri spontane de violență, pe plan local, care s-au datorat unor infracțiuni mici sau majore comise de indivizi izolați din comunitățile romilor. (Au existat cazuri de înjunghieri sau omoruri, așa cum s-a întâmplat în comunele Bolintin Deal, Ogezeni, Cașin – în România.) În multe din aceste cazuri, locatnicii au reacționat cu neobișnuită intensitate a violenței, pedepsind întreaga colectivitate de romi care locuia în zonă, sau anumite grupuri ale acestora.

Cîteva din incidente nu s-au datorat unor infracțiuni comise de indivizi romi, ci doar faptului că ei aparțineau unui anumit grup de romi descriși drept „criminali” sau pur și simplu doar pentru că fiind romi, au fost considerați drept potențiali devianți de la regulile de comportare socială.

În unele cazuri, violențele împotriva familiilor și comunităților de romi au fost organizate de lîneri praticind cultul terorii („capetele rase” din Cehia și Ungaria) sau de grupuri de localnici care s-au organizat cu intenția de a ataca comunitățile de romi și s-au pregătit cu grijă pentru distrugerea și incendierea caselor romilor (în cîteva localități și județe din România).

Oficialitățile locale și autoritățile judiciare și polițienești au rămas pasive în timpul multora din aceste atacuri și nu au intervenit din timp pentru a preveni aceste incidente sau pentru a identifica și trimite în judecată persoanele responsabile pentru violențe.

Atunci cînd comentărează asemenea incidente, autoritățile locale și o importantă parte a mass-mediei din țările est-europene tînd, ca majoritatea populației de altfel, să preveasă comunitățile de romi ca fiind devianți, inclinați la

infractionsalitate și să tolerze și chiar – cîteodată – să incurajeze violența împotriva lor.

Cu toate că romii sunt astăzi recunoscuți, legal și formal, ca minoritate etnică, în cazuinile incidentelor violente în care au fost implicate comunitățile romilor, autoritățile guvernamentale continuă să nu recunoască ostilitatea etnică și rasială față de romi, condamnată de statele participante la C.S.C.E. în art. 40 al Documentului de la Copenhaga.

Uniunea Internațională a Romilor și asociațiile naționale ale romilor (cum ar fi Uniunea Democrată a Romilor din România) au recunoscut public responsabilitatea pe care o au unele persoane din rîndul romilor, care au generat ostilitate și repudiere din partea majorității populației sau a altor minorități etnice cu care locuiau împreună.

Atunci cînd persoane din rîndul romilor comit infracțiuni sau atunci cînd comportamentul lor afectează negativ exercitarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale celorlalte persoane, cerem aplicarea pedepselor și sanctiunilor adecvate, prevăzute de legile naționale, fără nici un fel de discriminări sau privilegii.

În același timp, Uniunea Internațională a Romilor protestează împotriva tendințelor de a incrimina în totalitate comunitățile de romi și de a incita la ură etnică și violență

rasială împotriva lor. Dorim să prevenim opinia publică internațională și guvernele statelor participante la C.S.C.E. asupra pericolului ajungerii la violențe rasiale și conflicte etnice pe scară largă, în care sunt implicați romii, datorită situațiilor de instabilitate și criză existente în mod special în țările est-europene (adică tocmai acolo unde romii sunt prezenți în număr mare).

Acest grup de experți ar putea, de asemenea, să studieze problemele originii și prejudecăților, ostilității și tensiunilor în relația dintre romi și restul populației din comunitățile în care trăiesc.

Studiul să arate referiri de asemenea la cazuinile concrete de incidente și conflicte (ca cele menționate mai sus), ca și la cazuinile de armonie și coexistență pasnică dintre romi și altă grupuri etnice care trăiesc împreună, alcătuind comunități multietnice.

Potrivit lui, de fapt, de asemenea, experiența acumulată în domeniul mediului și rezolvării conflictelor, adaptată astfel încât să vindece tensiunile sociale din comunități particulare în vederea prevenirii erupei și escaladării violenței în realitatea dintre romi și majoritatea populației.

Asociațiile de romi doresc să sprijine finanțar și organizatoric asemenea misiuni de documentare și mediare care ar fi susținute politic de C.S.C.E.

Ştefan Augustin Doinăş

PUTERE ȘI RESPONSABILITATE POLITICĂ

IV. Statul paternalist

Examinând analogia între responsabilitatea părintească și responsabilitatea omului politic, Hans Jonas face o remarcă de ordin istoric: „Se poate spune că în vîrstă politicii fece să apară o deplasare crescîndă a deplasării competențelor în beneficiul Statului, dacă și delegările crescîndă a responsabilității parentale în favoarea acestuia. În vîrstă însă că Statul modern fie că e capitalist sau socialist, liberal sau autoritar, egalitar-democratic sau elitist, devine în ultimă instanță tot mai paternalist” (p. 192).

În termenii unui limbaj direct (care-a fost, de altfel, numai o singură dată utilizat propagandistic), aceasta înseamnă că patru statului este „părintele poporului” și că responsabilitatea lui acoperă grija pentru binele public. Nu nu era prezentul dictatorul Nicolae Ceaușescu zile de la Televiziunea mea „la lucru”, în aceeași ipostază de „eroi ai muncii”, fie întinându-se cu diversi diplomi străini, fie făcind „vizite de lucru” la o mulțime de întreprinderi din țară, fie dând „indicări prepozite” editilor Capitaliști? Si dare nu continuă astăzi Televiziunea, cu un singur mereu sport, să n-l arate la fel pe noui, rata al națiunii care acum se numește Ion Iliescu? Incit fie că vrea sau nu, problema care se pună pentru actualul președinte al țării este exact aceeași ca și pentru înaintașul său, și își asumă – el trebuie să-și asume – pe tot timpul mandatului său răspunderea pentru totalitatea vieții sociale din România de azi. Vina lui Ceaușescu nu era aceea că se socotea responsabil pentru binele public, ci că se considera un om care „se naște și dă la cinci sute de ani” și, ca altare, că ar fi singurul „chinez” și „inzestrat” să rezolve această problemă prin acte de care – credeai el – nu trebuie să dea socoteală nimănui. Nu s-ar putea susține că actualul președinte s-ar considera o ființă chiar atât de charismatică. Dimpotrivă, cu tot zîmbetul său tactice și nepotrivit în val altăie împrejururi, rolul său pare a fi tot mai strîmtorat, timorat între un Parlament pitoresc-balcanic și un Guvern agresiv-occidental, cele două instituții cu care își împarte responsabilitatea politică. Președintele nostru lăsată impresia de-a fi rînd pe rînd la cheieșul executivului și al legislativului. Acest trio parental gîrează azi frreiburile noastre obștești după o „logică” încă greu de stabilit. Posedă acești trei factori constanța răspunderii pentru totalitatea finanjelor naționale?

Primul element al acestei totalități îl constituie existența ca atare, materială, a poporului, traiul său zilnic în condiții care să-i asigure nu numai „perseverarea în finanjă”, ci și o dezvoltare îtreacă pe măsura virtualității de care dispune. Ce putem să constatăm, la o prima vedere, în această privință?

Așurarea biologică a poporului este azi extrem de precară. Greva medicilor ne-a avertizat asupra situației sanitare dezastruoase a instituțiilor medicale. Greva ceferiștilor reflectă o stare de lucruri care nu-i privește numai pe ei, discrepanța insuportabilă între salarii și noile prețuri ale bunurilor principale de consum. Lacunele inerente Legii fondului funciar conjugate cu faptul că statul favorizează încă vechile formațiuni colectiviste în agricultură, face ca recolta din anul acesta să stea sub semnul întrebării. Împărțirea abuzivă a sepojului a dus la disperația vitelor bolnave în gospodăriile fărănești individuale, ceea ce înseamnă scăparea lor de sub controlul sanitar. Proliferarea articolelor alimentare obținute din suroate chimice dăunătoare, care se vînd la orice colț de stradă, pune în pericol sănătatea consumatorilor. În cele mai „luxoase” și mai scumpe restaurante se servește hrana care provoacă imbolnăviri grave. Statistica arată că, în materie de SIDA, țara noastră defină o prioritate de nedoit și cu total alarmantă față de statele învecinate. Ce măsură concreta – și mai ales eficientă – a luat Guvernul pentru a stopa acest proces vertiginos de degradare a fibrelor noastre biologice? Declarațiile categorice ale sefului Guvernului facute la Televiziune în fața întregii națiuni (...) „Să fie imediat demisă pentru incompetență!...” rămân vorbe goale. Unde trouble, atunci, să situăm incompetență? O țară nu se conduce cu intenții bune și cu amenințări platonice.

Dacă ne menținem în același plan al analogiei parentali/statal, trebuie să remarcăm că unul dintre principiile unei educații sănătoase a exemplul părintesc: copilul își imită părinții. Dacă o societate în plină reformă economică și spirituală ca și noastră, nu stă cu ochii ajunții la „Jepărăile” personale ale conducătorilor săi? Omul de pe stradă, omul plin de bun-simț frustrat în cele mai simple

Statul modern e tot mai paternalist • Președintele că „părinte al poporului” • Cum se prezintă azi asigurarea biologică a națiunii române • Dregătorii – modele de corupție • Solidaritatea ca o formă de iubire • Suntem conduși de roboți politici? • Acordul necesar cu Alter • Puroaiele spirituale • Un minim etic al oricărui act social • Responsabilitatea nu intră niciodată în vacanță

aspirații ale sale; omul revoltat și scrisit de aspectele sordide ale vieții din jurul său; omul înțins și speriat de apucăturile rapace ale color ce vor să se îmbogătească peste noapte; omul mortificat de corupția care a cuprins ca o plăgă instituțiile de stat; – omul acesta nu trebuie să caute prea mult pentru a descoperi unde se află „modelele” acestei corupții aproape generalizate, el citește în fiecare zi în jurnalul preferat relatări despre abuzurile săvârșite de dregătorii noștri; el altă-mereu noi vesti despre – de pildă – manipulații în urma căror diverse persoane susținute s-au instalat în viața care, legal, ar trebui să fie restituire proprietarilor lor.

Să nu sporeștem de cuvîntul meu! Există la individul politic un raport afectiv comparabil cu iubirea foarte de comunitatea și cursul destin vrea să îl influențeze pentru „supremul ei bine”, căci e vorba de comunitatea și într-un sens mai original decît comunitatea de interes. Omul politic este (în cazul normal) îosit din accusă comunitate și devine grăio el. El este deci fără nici o indormită nu numai totală ci și fără poporul său și al țării sale (de asemenea al mediului său și așa mai departe) și, în sensul acesta legat prin legături de fraternitate cu toți ceilalți care fac parte din acest popor – cel vii, cel ce vor veni și chiar cel care au lovit. Acest lucru întemeiază, ca și în cazul familiei căreia l-am împrumutat simbolica, mai mult decât o simplă relație de obligație, adică o identificare emoțională cu ansamblu, solidaritatea resimțită este analogă iubirii față de indivizi. Si chiar solidaritatea de destin poate – din punct de vedere al sentimentului – să ia locul originii comune. Cind acestea două se întîlnesc – și una și alta depind de un hazard metafizic – combinația devine atotputernică (Gesamtmacht). [...] E dificil, dacă nu chiar imposibil să portă responsabilitatea unui lucru pe care nu-l iubești” (p. 194).

Aproape că mă jocuz să reproduc asemenea rînduri superb-generoase pe care Hans Jonas nu se sfîrșește să le plaseze în mijlocul unei analize reci, ponderate, cind mă confrunt cu cinismul luncios ce pare să dominească azi în viața noastră politică, mă simt ca un biet poet demodat, pledind sentimental în fața unor computere a căror „memorie” a fost de mult „programată”. Oare destinele țării noastre să fi început într-adevăr pe mina unor foame sofistică și strălucitori roboți politici?

Mă reințorc la o idee atâtă doar în treacăt, Hans Jonas zicea: „...Solidaritatea de destin poate – din punct de vedere al sentimentului – să ia locul originii comune...”. Iată tema armoriei interetnice a indispensabilului acord între popoare diferențiate conviețuind în același spațiu statal, care trebuie să constituie unul dintre obiectivele de bază ale activității politice; mai ales într-un stat ca și nostru, în care alături de noi români trăiesc de secole și ceilalți: unguri, germani, evrei, greci etc. Fără o etică bazată pe acordul de conviețuire cu Alter, etică în mod necesar implicită oricărui act normativ care reglementează viața de zi cu zi a oamenilor, orice politică a minorităților e sortită eşecului. Ce înseamnă această „etică implicită”? După opinia mea ea necesită, în primul rînd, prevenirea conflictelor interetnice. Or, cum a reacționat Parlamentul

noustru la avântimentul dat de liderul U.D.M.R. înainte de tragedia incidente din martie anul trecut din Transilvania? L-a întîmpinat cu o indiferență totală deoarece provenea din rîndul opozitiei. Această etică implicită prelinde, apoi, din partea Guvernului, stirparea focarelor de agitație xenofobie și sovină, în atară de gestul – absolut provocator primă cinismul lui – de a le fi premiat, ca măsuri au luat anumite foruri ale noastre împotriva publicaților care întrepătrund nationalismul extremist? Nici una. Un fals patriotism e încurajat prin tacerea oficialităților. Nu e deloc bine să uităm că moștenirea lui Ceaușescu conține îndeosebi drojdile unui naționalism feroce care polițiază și răsciolă. Această stare suflarească zace, la foarte mulți oameni, în subsolul întunecat al finței lor psihice moșnind în căutarea de supape pentru a se manifesta în act. Pentru cei mai mulți, chiar pentru cei pe care îi stăpînește, această ură potențială față de tot ce este străin rămîne inconsistentă, invizibilă. Statul paternalist are datoria de a drena cu înțelepciune aceste scursuri degradante, de a reduce capacitatea nocivă a acestor puroare spirituale.

Există un rînd de care Hans Jonas – angajat în fundațierea unei „etică pentru civilizația tehnologică” (aceasta e subtitul cărtii sale) – nu pare să se sincrise. Pentru mine, însă, este important: Continuă analogia între responsabilitatea părintească și cea politică și putem să lase impresia unei pledoarie pentru statul ca educator al societății. Ar fi o impresie găsită. Statul-educator înseamnă, mai întîi, statul-ideolog, acea realizare de cormar, acea utopie năștoare de spirit, cu care comunismul – slava Domnului! – nu a putut să ne obisnuiască în pofta unei jumătăți de secol de teroare. Apoi, statul-educator – chiar iuindu-și ca model Republica lui Platon, sau poate tocmai de acesa – este tot ce poate fi mai contrar statului tehnocrat care constituie azi modelul eficient al organizării sociale în lume. Sublinind în aceste rînduri responsabilitatea actuală a oamenilor politici români, n-am intenționat niciodată să formulez o „politică morală” ca tel al unor guvernuri ideale. Statul nu se poate substitui nici familiei – locul prin excelенță educational – nici unor instituții cum sunt Scoala și Biserica. Tot ce mă interesează aici este un examen critic al stăriilor de lucru actuale de la noi în lumina unui minimum etic implicit ori căruia act social, cu atât mai virtuos de căzior unei administrații de stat.

Așa cum scria cineva, nimeni nu mai poate separa azi Centru și Periferie, Stat și Administrație, Decizie și Execuție. Decizia administrativă poate fi, astăzi, mai importantă decât decizia pur politică (ie că socotim că ideologile au murit sau nu), dar în esență avem de-a face tot cu statul paternalist. Iar acesta este un ansamblu foarte complex de organe politice în sens restrîns, combinate cu administrații centrale și locale. Statul se arată, astfel, nu atât ca un centru politic, căci ca o structură administrativă ale cărei componente colaborează sau se află într-un conflict intern. Dar, de sus, pînă jos, odină cu reducerea rolului politic al statului modern, funcționarea concretă a acestor administrații locale sau periferice se colorează etic după modelul treptelor superioare. De aici, responsabilitatea omului de stat, cu cît e plasat mai sus, cu atât funcția sa modelatoare e mai mare, cu atât răspunderea sa morală sporește.

Am să încheie cu memento care cred că se situează la înălțimea circumstanțelor de mare acuitate politică în care trăim. „Nici sarcina parentală, nici cea a guvernului nu și pot permite să ia vacanță, căci viața obiectului lor se urmează fără întrerupere și își zâmblește cerințele de la un moment la altul” (op. cit., p. 196).

remember pe vreme înnorată

Dan Oprescu

„VĂ ORDON, TRECETI PRUTUL!”

Cînd, la 23 august 1939, se semna la Moscova pactul Ribbentrop-Molotov, nimici nu aveau cum să stie că, peste numai cinci ani, exact la aceeași dată, se va petrece la București ceva care va marca profund destinul României. Pactul de la 23 august 1939 era un adevărat tratat de alianță între cele două mari puteri continentale, profitabil pentru ambele părți. Hitler avea nevoie de o integrare cu Stalin pentru a-și asigura spatele și a se putea ocupa încât de Apusul Europei; la rîndul său, Stalin se alegea cu jumătatea răsăriteană a Poloniei, cu Karelia finlandeză, cu țările baltice și cu Basarabia. Peste o săptămînă, la 1 septembrie 1939, începea cel de-al doilea război mondial, prinț-un atac german, dinspre Vest, asupra Poloniei, nu peste multă vreme, dinspre Est, în timp ce polonezii se mai luptau cu armata hitleristă. Uniunea Sovietică va ataca Polonia, facînd-o armnică. Fîna Poloniei. Dar războiul abia începuse.

In vreme ce Germania se concentra pentru a da Franței lovitura de grătie, Uniunea Sovietică s-a apucat să împlinească prevederile pactului Ribbentrop-Molotov. Întîi de toate, a cerut Finlandei să-i dea Karelia. Spre surpriza tuturor, și în ciuda imenselor și evidențiale disparități militare și demografice, Finlanda a refuzat și s-a declarat gata de luptă, sovieticii au atacat, dar... Era iarnă, trupele finlandeze se depăsuau usor pe schiuri, contraatacând forțe eficiente și așa mai departe, colosul sovietic s-a văzut imobilizat în zăpezile Nordului. Atunci a intervenit Germania, în favoarea aliatului ei de la 23 august 1939, și a amenințat Finlanda că, dacă nu cedează ultimatumului sovietic, va avea de luptat cu armata hitleristă. Evident, în asemenea condiții nu se mai putea rezista, iar Finlanda a rămas (de atunci și pînă în ziua de astăzi) fără Karelia. Țările baltice au fost înghîtite fără moșturi. În 1940, frontieră răsăriteană a Imperiului Sovietic fusese mult împinsă înspre Nord și Vest, prin fagocitarea de către sovietici a Kareliei, țărilor baltice, precum și jumătate din fosta Polonie. Venise în sfîrșit Războiul.

Uniunea Sovietică, printr-un ultimatum, a făcut cunoscut guvernului român că urmează să fie incorporate în U.R.S.S. teritoriile Basarabiei, precum și partea de Nord a Bucovinei (inclusiv capitala acestei provincii istorice românești, Cernăuți). Deoarece România nu se aflată în

români a exploata Moldova sovietică. Evident, Germania n-a mai avut nimic de obiectat (fusese vorba doar despre un principiu). În pactul Ribbentrop-Molotov nu se pomenea nimic de Bucovina, fiind menționat doar teritoriul dintre Prut și Nistru, cunoscut sub numele de Basarabia), iar România a fost nevoită să evacueze administrația și armata din ceea ce devenise, peste noapte, Moldova sovietică.

Cum pentru România se profileau, în vara anului 1940, zile grele, date fiind pretentările Ungariei asupra Transilvaniei, și din dorința de a avea relativ asigurat flancul de Sud (spre a evita situația din 1916 și un dezastru militar cum a fost cel de la Turtucaia), guvernul român s-a angajat în converzion cu guvernul bulgar în legătură cu retrocedarea Cadrilaterului. Trebuie spus că astăzi-numitul Cadrilater, cuprinzînd un teritoriu relativ redus, în Sudul Dobrogei românești, a fost incorporat statului român după cel de-al doilea război balcanic, în 1913. Este singurul caz din istoria românilor cînd se pare că este fost imposibil să se reziste lăcomiei tipice invadatorului; oricum, faptul că primul-ministrul de atunci al României era locuitorul Titu Maiorescu este încă mai dezamăgitor. Incorporarea la România a Cadrilaterului a fost de natură să otrăvească pentru multă vreme relațiile noastre cu vecinul de la Sud de Dunăre, pentru a nu intra în amânatul unui lung, aspiru și înțîlții război de querila pe care loșii proprietari bulgari ai pământurilor de acolo î-l au dus între cele două războiuri mondiale împotriva macedonenilor ce fusese improprietății acolo de către statul român. Asadar, Bulgaria a fost întrebăta cădăcă nu cumva vrea Cadrilaterul înapoi, guvernul bulgar, cu carecare surprindere, a acceptat bucurios. După părerea mea, este singura afacere bună făcută de România în anul 1940.

La 30 august 1940, prin Diktatul (sau arbitrajul) germano-italian de la Viena, România a fost nevoită să cedeze Ungariei partea de Nord a Transilvaniei. Prin aceasta, din noua româno-maghiară nu s-a atins, ci doar a devenit evident că va urma, cît de curind, încă o criză de natură să „rezolve definitiv” contenciosul transilvănean.

După toate catastrofele teritoriale pe care le suferise România de-a lungul verii anului 1940, regele Carol al II-lea a trebuit să abdice formal în favoarea fiului său Mihai, în realitate lăsîndu-l generalului

nimilitare venit anului 1940: în primul rînd, desigur, problema Basarabiei, și în al doilea rînd, prin rîscoare, problema Transilvaniei. Faptul că aceste două probleme erau strîns legate poate fi probat de neoprirea armatei române pe linia Nistrului (finlandezii s-au opriți după recucerirea Kareliei) și de participarea ei la luptele de la Odessa, Stalingrad sau Caucaz. Alianța cu Germania nu putea fi, singură, un motiv suficient de puternic pentru a împinge armata română la mil de kilometri de teritoriul național (spre exemplu, după alianța apropiată a Germaniei, Bulgaria n-a trimis trupe pe frontul antisovietic, ci doar în Iugoslavia vecină), iar în cazul Italiei sau al Ungariei nu se putea găsi nici măcar pretextul unui litigiu teritorial de felul Basarabiei sau Kareliei (inainte de cel de-al doilea război mondial, Ungaria nici măcar nu a avut o granită comună cu U.R.S.S.); de asemenea, este greu de crezut că ar fi existat reale pretенții teritoriale românești la Răsăritul Transnistriei vor trebui clarificate în lumina adevărului istoric).

SE CĂUTA ÎN RĂSĂRIT CEEA CE SE AFLA, DE FAPT, LA APUS

Realitatea este că alti români, că și unguri au căutat în Răsărit ceea ce se afa, de fapt, la Apus. Ardealul și anume Ardealul Intreg. După părerea mea, Hitler i-a jucat potrivit intereselor sale pe cel doi dictatori concurenți, maresalul și amiralul, în întîmpinul lui Horthy, Hitler îl-a să se înțeleagă cum că la sfîrșitul victorios (pentru Axă) al războiului va fi satisfăcută cererea Ungariei – „vechi și credincios aliați” – de a căpăta întregul Ardeal. Pe de altă parte, la întrevăderile cu Antonescu, Hitler îl-a să se înțeleagă că, dacă România va fi pînă la capăt alătura de Germania, la încheierea păcii va fi anulat și „ne-dreptul dictat” de la Viena. Această politică a lui Hitler a fost, se poate spune, înconunată de succes, căci armata română și ungare au ajuns pînă la Stalingrad (România, a doua forță militară pe frontul antisovietic, petrolul românesc etc.). Între Horthy și Antonescu s-a creat astfel un fel de emulație, care să participe mai înverșunat de partea Germaniei la acest război, căci Germania părea că va fi arbitru păcii.

EUROPA – O ARMONICĂ

Dacă anul 1941 n-a fost favorabil Axel, spre sfîrșitul anului 1942 situația începe să se schimbe, în avantajul sovieticilor; la 3 februarie 1943, gruparea aliată „Stalingrad” va capăta în luptă masivă și irezistibile ofensive sovietice (după ce în stepă cîlmușă spargerea frontului de cîțu ruși s-a produs tocmai în porțuna apărătoră de armata română), din 1943, pe frontul de Răsărit, înălțălog spovîbc. Începe să se apropie de România. Pe de altă parte, situația generală a războiului se modificase slăbit, cîndă cu intrarea în conflict, de partea Angliei, a Statelor Unite ale Americii – învingerea Germaniei (să a Japonie), la celălalt capăt al lumii) a devenit previzibilă. Anul 1943 și prima jumătate a anului 1944 au fost din punct de vedere militar, pe frontul de Răsărit (ca și în general), o catastrofă pentru Germania și aliații ei. La începutul verii lui 1944 va avea loc debârcarea anglo-americană din Normandia, care a reprezentat deschiderea celui de-al doilea front: Europa, care fusese cîțu ani sub dominația lui Hitler, era sfătuită armonică (oarecum ca Polonia la începutul conflagrației).

Pentru oricine gîndește în termeni politici se punea problema militară. Cine se încăpățâna să gîndească încă în termeni strict militari (Hitler, Antonescu și a.) dădea dovadă de nersanism politic și, ca clare, era dinainte scrisă pierit.

situatia geografică fericită a Finlandei (de a avea o neutră Suedie în spate), ci mai degrabă dimpotrivă, nu a avut decît să amine inevitabilul pentru cîteva zile, răstimp în care a devenit evident faptul că nemocul românesc (tară singură, înconjurată de vecini neprietenî și sustinuti de Germania etc.) a înșesec cote maxime, ce vor fi egaleate în aceeași vară, la sfîrșitul lui august. Responsabilită pentru situația impossibilă în care era pusă la acest dată România se cuvin căutați și în rîndurile claselor politice românești (prea adesea dispută să obțină avantaje momentane, pe care tîră urmă să le plătească apoi scump), după cum politica extemă catastrofă a regelui Carol al II-lea și a avut însoțită de el.

UN RĂSPUNS SEC

Cert este că, la începutul verii anului 1940, România nu s-a putut pînge decît Germaniei despre violul la care urma să fie supusă din partea vecinului de la Răsărit, iar Germania n-a putut decît să sfătuască România să cedeze ultimatumurilor sovietice. Ceea ce a reusit atunci România a fost doar ca ministerul de externe al Reich-ului să întrebe ministerul de externe sovietic care este motivul pentru care U.R.S.S. pretinde și partea de Nord a Bucovinei, teritoriu ce n-a aparținut niciodînd Imperiului rusesc, dar care într-o anumită perioadă (pînă în 1918) a făcut parte din Imperiul Habsburgic, din Austria însăși, care Austria face acum parte din Reich-ul german etc. Răspunsul sovietic a fost sec: partea de Nord a Bucovinei reprezintă o modestă compensație pentru perioada 1917-1940, în care burghezia

Ion Antonescu întreaga putere politică. Desigur, la 6 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu nu era de tot singur, ci anturat de extremiștii de dreapta conduși de Horia Sima. Se intra într-o nouă alianță cu Germania, ceea ce înseamnă că, indirect, România devine alătă cu state cum ar fi Ungaria, Uniunea Sovietică sau Bulgaria. Faptul că, din ianuarie 1941, cînd generalul Antonescu îl-a eliminat pe legionari din viață politică a României, Hitler a murit pe Conducătorul și explică prin acela că dictatorul german era consențit că numai generalul Antonescu putea mobiliza economia și armata română pentru viitorul război antisovietic. Pentru Hitler, legionari români – desigur foarte devotați Germaniei – apăreau ca prea goali pentru planurile setioase pe care Reich-ul le avea pentru viitorul imediat, și trebuie spus că Hitler a avut dreptate, căci Antonescu îl-a fost devotat pînă în după-amiază zilei de 23 august 1944.

„MISTERUL“ PARTICIPĂRII ROMÂNEȘTI

La 22 iunie 1941, România intră în război împotriva Uniunii Sovietice, alătîrind cu Germania, Ungaria, Finlanda și Italia; misterul participării românești la campania antisovietică trebuie căutat în evo-

remember pe vreme înnorată

CACEALMAUA
ARMEI SECRETE

Pe la jumătatea lunii august 1944, partea de Sud a frontului de Răsărit se „stabilise” pe linia Iași-Chișinău, cu alte cuvinte se desfășurau lupte pe teritoriul național românesc, iar Cernăuți, capitala

Bucovinei, se aflau sub ocupație sovietică. Din păcate, mareșalul Antonescu gindea doar militărește (în cluda arumitor semne încurajătoare, de felul tratatelor cu sovietici în Suedia), se planuia, asadar, că în cazul în care va avea loc o nouă ofensivă sovietică pe Frontul 2 Ucrainean (comandanțul sovietic nu era altul decât mareșalul Jukov, supranumit „spâgatorul de fronturi”, cel care în mai 1945 va cucerii Berlinul) să se producă o retragere a trupelor germano-române pe linia Focșani-Nămolășea-Gălăți, ceea ce însemna însă abandonarea în mîinile sovieticilor a întregii Moldove istorice (inclusiv Bucovina). Chiar militărește judecând lucrurile, pe linia Focșani-Nămolășea-Gălăți numai cu greu și de imaginat că s-ar fi putut rezista unei previzibile masive ofensive sovietice. Poarta Focșanilor (care fusese bine apărată de armata română în vara anului 1917, prin bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oltuz, când a fost fortificată de înamic dinapă Tara Românească), care de astăzi dă urmă să fie atacată dinapă Moldova, era în principiu o linie fortificată, dar fortificațiile nu erau terminante, lipsind artlerie, după cum lipseau și trupele specializate în luptă de fortificații. Înțîi și Antonescu, adesea dinpus să fie excesiv de optimist (înțîi la naivitate de plină, mareșalul român a crezut înțîi în ultima clipă că Hitler va cîştiga războiul, pentru că ar fi deținut o armă secretă etc.), socotea că linia Focșani-Nămolășea-Gălăți era cu neputință de apărare, rămasă prea îndelungată, tipic pentru modul de gîndire militară nu politică. Impărtășit de mareșalul Ion Antonescu, este faptul că se planuia o retragere pe creștele Carpaților, cu ascunderea guvernului și a Regelui în Tara Hațegului (în alte asemenea romantisme politicește ireponsabile), și drept Carpați sunt munci relativ înalti, cu puține trecători, cu alte cuvinte ar fi putut reprezenta o linie posibil de apărare, în principiu, cu forțele reduse avute la dispozitie. Este cu puțință ca societățile militare ale lui Antonescu să fi fost corecte în fond (deși personal cred că situația reală era cu totul alta), în care caz este de presupus că eșirul războiului ar fi găsit armatele înședate pe creștele Carpaților (ar nu în munții Tatra, cum s-a întîmplat în realitate). Nu trebuie uitat că, în definitiv, cel de-al doilea război mondial s-a terminat în Europa la 8-9 mai 1945, cînd sovieticii au cucerit Berlinul.

BERLINUL,
CU ORICE PRET

Pentru armata sovietica existau două direcții strategice: una principală, de Nord, care trecea peste Bielorussia, Polonia, Pomerania, Silezia, spre apări la Berlin, și o a doua, evident secundară, care parea că ar vrea să ia Germania din spate Sud, trecând peste România, Ungaria, Austria și Cehoslovacia; în definitiv războul s-a sfîrșit cu frontul de Sud împotriva în muntii Tatra (dar s-ar putea foarte bine imagina că ziua de 9 mai 1945 ar fi prin frontul de Sud pe arcul Carpaților...). Direcția strategică principală, frontul de Nord, prezenta avantajul de a duce direct apărarea Germaniei, spre Berlin, pe de altă parte, din punct de vedere strict militar, direcția strategică principală prezenta marele avantaj că trecea numai peste cîmpii, neîntinind în cale nici un obstacol natural major (de felul unui lanț muntos). Fără vorba de o cîmpie, aceasta însemna posibilitatea unor massive grupări de artillerie și de blindate, în măsură să dea peste cap orice apărare. Deoarece Stalin trebuia, din necesități politice și din considerențe strategice, să ajungă la Berlin înaintea trupelor americane, el i-a ordonat lui Jukov să cucerească, cu orice preț, capitala Germaniei.

In fata efortului militar sovietic din Nord, războul trebuie să se termine, indiferent de ceea ce s-ar fi întîmplat pe frontul de Sud. În aceste condiții (în care Moldova și Muntenia urmău să se afle inevitabil sub ocupație sovietică), adeverărata problemă era însăși existența unui stat român independent, sau cel puțin diferit de U.R.S.S. Dacă, în vara anului 1944, România nu intorcea armele, era toate de așteptat ca după războl să nu mai existe nici un fel de Românie. Judecând exclusiv din punct de vedere militar (dar pînă și aici într-o manieră cel puțin îndoialnică), mareșalul Ion Antonescu compromitea viitorul politic al țării; de aceea, forțele politice constiente românești vor căuta să evite dezastruul național care se profila la orizont. Iar este dezastru a putut fi evitat prin actul de la 23 august 1944.

"Conspiratorii" (dacă se pot numi astfel mai multe persoane ostile "Conducătorului" statului, dar care numără printre ei pe Rege - deci pe **șeful** statului - și pe reprezentanții celor mai importante partide politice din Parlamentul liber ales înainte de instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea) hotăriseră să treacă la acțiune în ziua de sămbătă, 26 august 1944, dar la începutul celei de-a treia decăde a lunii august, Jukov declanșea o puternică ofensivă a Frontului 2 Ucrainean, în urma căreia apărarea germano-română este dată peste cap. Pe 22 august, mozesul Antonescu se întoarce de pe front, unde inspectase trupele și luare hotărârea de a se retrage pe linia quasi-fortificată Focșani-Nămolăești-Galati (abandonând, aşadar, întreaga Moldova trupelor de ocupație). Dacă s-aș fi asteptat pînă pe 26 august, este foarte probabil că sovieticii ar fi înaintat mult pe teritoriu național românesc, iar condițiile unui armistit ar fi fost mai grele pentru România.

MOMENTELE DRAMATICE DE LA 23 AUGUST 1944

Venind de pe linia frontului, mareșalul Antonescu era decis să continue războiul alături de Germania (acea ce era foarte cavaleresc, dar nu finea seama de pericolele la care expunea România), și în mod practic luase decizia ca trupele germano-române să fie retrase întîi pe linii Focșani-Nămolăoașe-Galați. Regele Mihai II va primi în ajunție pe Ion Antonescu, mareșalul spunându-i Regelui ce hotărîn să luce pentru continuarea războiului alături de Germania. Regele II va cere să scoată jara dintr-un război ce se anunța catastrofal pentru vîitorul României, mareșalul refuză. Regele II anunță că, din acest moment, îl consideră demis din toate funcțiile sale oficiale și ordonă unui colonel-aghiortant regal să-l aresteze pe Conducător. Sunt momente foarte dramatice, chiar tragicе pentru țară. Rege și mareșal, dar care erau oarecum mulți obligațiori acum; cind ofensiva sovietică amenință să confirme cele mai pesimiste previziuni. Apoi, telefonic sau prin mesageri, au fost convocați la Palatul Regal membrii guvernului: mareșalului Antonescu, și au fost acolo arestați cu toții (de fapt, cu excepția șefului serviciului de contrainformații, care a fost arestat mai tîrziu).

DE LA MACHIAVELLI CITIRE

Chestiunea moralității (ca și cea a constituționalității) actului de la 23 august 1944 nu se poate pune decât pentru cine refuză să glindăască în termeni politici; în asemenea cazuri (onorabile, de altă mintere), se recomanda urgent consultarea bibliografiei obligatorii Niccolò Machiavelli, *Il Principe* (1513). Problema, la 23 august 1944, nu era restabilirea formal-avocată de către unelor stări de drept, ci însă salvarea României ca entitate statală; principalul pericol era că după terminarea războiului să nu mai existe un teritoriu – distinct colorat pe harta Europei – care să se cheme România. Toate celelalte considerente trebuie înțelese în grava conjunctură în care se află țara în două parti la anul 1944 (dar și mai tîrziu, cînd primejdile înglobării României în imperiul sovietic n-a dispărut). În 1945-1946, situația României era atât de grea și atât de împedite, încât pînă și un anticomunist ca Iuliu Maniu și-a putut pune în mod serios chestiunea „colaborării” cu Uniunea Sovietică. Ca argument, se poate invoca raportul unui diplomat britanic către Foreign Office, în care este descrisă o convergere cu Maniu, la un moment dat, scrie diplomatul britanic, Iuliu Maniu l-a întrebat, cu lacrimi în ochi, dacă este adevărat că Occidentul a abandonat România în mina rusilor. Si a insistat să se răspundă, afirmind că, dacă Occidentul a luat această nefericită decizie, el, Iuliu Maniu, este dispuș să trateze cu Uniunea Sovietică spre a obține pentru România condiții mai bune de a fi integrată în U.R.S.S. decât ar putea obține comuniștii români. Evident, la aceea dată, situația țării era fără scăpare, dar – din fericire – ea nu se prezenta chiar atât de în negru precum credea Iuliu Maniu.

Ceea ce a urmat (guvernul-mareonată Petru Groza, greva regală, alegerile din toamna anului 1946, tratatul de pace din februarie 1947, abdicarea forțată a Regelui, naționalizarea, Canalul etc.) înseamnă istorie; dar de istoria contemporană a României, care aşteaptă încă să fie scrisă cu adevarat.

Cititorii noștri iau astăzi cunoștință de un fragment inedit (încă) din memorile unui participant la lovitura de stat de la 23 august, fostul secretar al Regelui. Această mărturie datează de acum cîțiva ani, cînd Mircea Ionițiu trăia în S.U.A. În toamna trecută el s-a întors în țară pentru a revedea oameni și locuri, despre care îl povestea în ultima sa scrisoare trimisă, chiar în ajunul morții sale, Regelui (vezi anexa la carteia lui Mircea Ciobanu).

Relatarea din care am desprins paginile următoare se referă la orele decisive din după-amiaza zilei de 23 august.

(A.P.)

Mircea Ionnitiu

„AMINTIRI“

(Fragmente)

PRIMUL DECRET, FORMAREA GUVERNULUI, AUDIENTA LUI KILLINGER

Reprezentanții partidelor politice fiind absenți, urmăru să fie avizată de noua situație. Trebuie numit noul guvern. Unii din colaboratorii apropiati ai Mareșalului trebuie arestați. Trupele sub controlul Comandamentului Militar al Capitalei trebuie să înceapă ocuparea pozițiilor predeterminate în oraș. Marele Stat Major trebuie să ordone unităților românești de pe front să se replieze. Trebuie lăsată înștiința de cele petrecute emisarii de la Cairo și Alexandru Cretzianu la Ankara.

Dar în primul rînd trebuia numit un prim-ministru. În absența „factorilor politici”, Regele, cu avizul celor prezenți, se hotărâste să încredințeze conducerea nouului guvern, generalulul Sânătescu. În timpul cînd dezbatîeam aceste chestiuni se aude un zgomot surd deasupra noastră și ne dăm seama că ușa de oțel a camerei în care Carol al II-lea își ținea colecția de timbre fusese zavorită. Deci Maresalul și Mihai Antonescu erau închiși. Mă uit la ceas și văd că era ora cinci după-amiază.

Discuțiile continuă. Sănătescu declară că trebuie să se ia primele măsuri pe front pentru ca marile unități să rupă contactul cu forțele sovietice. El propune să meargă la Marele Stat Major. Însă avea nevoie de împuñătirea legală. Regelile spune că nu se poate aștepta pînă cînd politiștii vor veni la Palat și fără ezitare îmi spune să bat la mașină primul decret, numirea ca prim-ministru a generalului Sănătescu. Originalul și copia pe care am făcut-o nu cred că au supraviețuit evenimentelor ce au urmat, dar ulterior, s-au făcut noi decrete pe formularale oficiale.

Cum am terminat de bătut la mașină decretul și după ce Regele l-a semnat, Sărătescu la originalul pe care îl împăturește cu grijă, îl pune în buzunar și cere un automobil care să-l ducă la clădirea Mareului Stat Major, astăzi atunci pe strada Ștefan Vodă. Citeva luni mai tîrziu Sărătescu mi-a descris momentele prin care a trecut cînd s-a prezentat la Statul Major.

(continua in pagina 10)

División 10 Alfa módulo

Cobain motorizata (1944)

remember pe vreme înnoată

„AMINTIRI“

(urmărește din pagina 9)

„Puteau să mă arresteze pe loc, mai băiate“, îmi spuse el „căci eram fără escortă și imbrăcat civil, cum să“. Eu nu i-am spus că și nol la Palat eram îngrijorat de cum va fi primit, căci singura lui protecție era o bucată de hîrtie. Pentru o vreme ne întrebam dacă mai aveam un prim-ministru în libertate.

Deoarece generalul Ilie Stălea, peștele M.S.M., se afla pe front, Sârătescu intră la subșef, generalul Socrate Mardare, scoate din buzunar decretul regal. „Îl despartește cu atenție și prezintă“. Acesta, după ce îl citește, se ridică de pe scaun, îl salută și se pune imediat la dispoziția lui. Peste vreo oră, după ce unele din ordinele indicate au fost transmise comandanților de mară unității de pe front, Constantin Sârătescu se întoarce la Palat nevătămat.

Nu pot sănăti cu precizie cine a avut ideea de a numi pe cel patru semnatari ai declaratiei Blocului Național Democrat ca ministri de stat fără portofoliu. Îmi amintesc că după ce generalul Sârătescu s-a întors de la M.S.M. și generalul Mihail a fost înșarcinat să preia comanda pentru a da ordinele necesare pe front, slătitorul regelui și discursul compozitiei guvernului. La acea oră Buzău confirmase că nu avuiese contact direct cu Maniu sau cu Brătianu, iar Stârcea ne spuse că Pătrășcanu îi comunicase că răspuns că va veni la Palat după ce se va întârirea afară. Am fost foarte dezamăgit de atitudinea „factorilor politici“ și mi-am zis „Halat de politicien“. Poate că sunt nedrept în aprecierea mea, deoarece fiecare din ei ar fi avut o justificare valabilă care îi-a impiedicat să apară îngă rege în momentele atât de grave pentru viitorul țării.

În discuție duse s-a relevat că națiunea și guvernele străne (în special Marii Alianțe) trebuiau să fie încredințate că țara este unită și acțiunea regelui este sprijinită de partidele majoritare. Tinând seama că Maniu și Brătianu erau în favoarea unui guvern de tehnicieni și Pătrășcanu și Titu Petrescu cereau formarea unui guvern format din membrii partidelor. Regele a căutat un compromis care să implice și craiove și varza. Un compromis, cum a fost numirea celor patru ca ministri fără portofoliu, satisfăcă ambele puncte de vociere și demonstrează unitatea de acțiune între Rege, armată și partide. Cred că formula acestui compromis trebuie să îl venit din mintea ferită a lui Buzău și a fost adoptată de Rege, de Sârătescu și de ceilalți participanți la situație. Pe scurt, hotărîrea de a include pe cel patru reprezentanți B.N.D. ca ministri fără portofoliu s-a făcut înainte de venirea lui Pătrășcanu la Palat, și deci pe la ora opri (parcă îmi aduc aminte că atunci se întâinea). Odată adoptată această formulă, s-a trecut la alegerea de ministri. Ne mutasem în Palatul Mare din Calea Victoriei în birou lui Sârătescu unde se discuta numele ofițerilor superioși capabili să ocupe diferite posturi din cabinet. Sârătescu, care-i cunoștea pe toți, îi dădea avizul și în cele mai multe din cazuri facând chiar propunerea. Regele avea cuvântul final. El sugerase pe Gheorghe Mihail ca jef al Statului Major, pe Aidea ca ministru de Interne, pe Buzău la Afacerile Străine, pe Negoi la Justiție, pe Dombrovskii la prefectura Capitalei.

Cind a venit Pătrășcanu și a prezentat textul decretelor de legi pentru deschiderea lagărelor și pentru eliberarea prizonierilor politici, aprobată în sedințele precedente de către „factorii politici“, reprezentanții partidelui comunist au cerut să se încredește Ministerul de Justiție. Elind în acest post, el devinește raportorul guvernului și al acestor măsuri și urmă să contrasemneze decretul. Cred că

aveam de-a face cu o trăsătură de amor-proprietate. Regele s-a îndupăcat și a acceptat ca numirea să fie temporară, adică ad-interim. Decizia Regelui a fost acceptată, în schimb Negoi a preluat portofoliul Agriculturii.

Îmi amintesc că la un moment dat ne-am întrebat ce să-să întâmpină dacă reprezentanții partidelor nu vor primi să intre în guvern ca miniștri fără portofoliu. După o scurta discuție s-a conchis că dacă acțiunea Regelui va eșua, dezaprobația politicienilor nu va mai conta întrucât nu vom supraviețui. Dar dacă va reuși, nici unul din ei nu va contesta hotărârea Regelui. Si așa a fost.

După cum am spus mai sus, numirile s-au făcut fără participarea semnatariilor înțelegerii B.N.D. Singura excepție s-a făcut în cazul lui Pătrășcanu și aceea temporară. Pătrășcanu după ce a venit la Palat nu a avut prilejul să nici timpul să se consulte cu conducerea P.C.R. și a acceptat situația așa cum o cinstise. Desigur că nu poate să se întâmpină în după-masa de 23 august, în sinul conducătorii P.C.R., dar nu era posibil ca membrii ei să fie la curent cu desfășurarea așa de rapidă evoluției evenimentelor și să le poată păsi, că și Pătrășcanu, în fața unui fapt imprevizibil. Sunt convins că, în general, versiunile cu privire la formarea guvernului puse în circulație, fie prin presă sau în publicații apărute în țară și în străinătate, au ca scop să apere interesele personale. De asemenea ele au fost motive să se consolideze prin repetiție în mintea citoștilor, drept adevară neclară, fictiunea conducerii și a participanților masive și consistentă a unei grupări politice la îndeplinirea unui act fără precedent în istoria țării.

Pentru a menține controlul asupra comunicațiilor este chemat generalul jef al transmisiunilor (îmi amintesc vag că era generalul Constantin Eftimiu). Cum însă era plecat în Inspectie în țară, apără seful său adjuncț, colonelul Octav Răduță. Cu ajutorul său, generalul Sârătescu poate fi în legătură cu unitățile militare și cu M.S.M. chiar la Palat. În același timp s-au făcut și legăturile telefonice cu străinătatea.

Era acum după ora opt seara cind se anunță că ministrul Germaniei dorește o audiție urgentă la Guvern. Baronul von Killinger, fost comandant de submarin în timpul primului război și acum un nazist de-tristă amintire pentru cei ce au avut de-a face cu el, era însoțit de consilierul de legătie dr. Gerhard Stelzer. Regele îl-a permis imediat, în picioare, în biroul Mareșalului prezent fiind generalul Sârătescu și Niculescu-Buzău, reprezentând nouă guvern. N-am participat la această întrevedere și deci nu înseamnă decât cele auzite mai tîrziu de la participanți. Killinger a început discuția cerind informații cu privire la zvonurile legate de înlocuirea regimului Antonescu și la doară Mareșalului. Regele îl declară că a numit un nou guvern sub conducerea lui Sârătescu, sprijinit de partidele politice din țară, iar că Mareșalul Antonescu este sărdino și nevămat. Misiunea nouă guvern este de a scoate România din război și că negocierile sunt în curs pentru a realiza acest lucru. Nouă guvern se consideră dezlegat de crevederile Pactului Tripartit și are libertatea de acțiune avind în vedere că Germania nu a respectat garanțiile formale date cu privire la apărarea integrității frontierelor. Niculescu-Buzău declară că în ciuda acestor deficiențe, nouă guvern dorește să mențină relații pașnice cu Germania. Generalul Sârătescu confirmă că noua conducere nu va lăsa măsuri ostile împotriva trupelor germane aliata pe teritoriul român altă vreme cît nu se dedau la provocări și se primesc asigurări că evacuarea lor va fi făcută în timpul cei mai scurți posibili. El sugerează că, fără întinzere, reprezentanții autorizați ai comandamentului german să ia contact cu M.S.M. pentru a face aranjamentele necesare. Killinger este sunos. El amenință pe Rege și pe cei din preajma său că va regreta acest pas și pleacă buhând.

În oră, zădulul zilei a început să scadă, dar în Palat temperatura rămâse înălțată din pricina activității intense. Știam acum că parte din comandanțele germane din București erau la curent cu noua poziție a României și că fără nici un fel de îndoială vor lăsa confruntașii. Comandanțul Militar al Capitalei este avertizat că de acum înainte ne putem aștepta la cicioare cu trupele germane care trebuie să fie considerate ca înamicice. Se dau stricte ordine ca unitățile românești să nu provoace pe nemți. Nu doream să începem ostilitățile, însă știam că una din condițiile armistițiului contine clauza că România va trebui să ia parte în campania contra Germaniei. Cu cît înfirția semnarea armistițiului, cu atât mai tîrziu vom fi sunți să începem o luptă nedovită.

Scurtă vreme după plecarea lui Killinger, primul dintre factori politici apare la Palat. Este Lucrețiu Pătrășcanu. El aducește textul proclamației regale, rezervată în prealabil de Buzău și de Stârcea. Regale o studiază acum cu atenție. Pătrășcanu aducește și textul celor două decrete de amnistie politică și de desființare a lagărelor de concentrare. Acestea fusese adoptate cu cîteva zile înainte, la sedința din 17 august dacă nu mă înșel, de către toți reprezentanții partidelor majoritare și de sfatulor Regelui. Tot atunci se prepară textul prin care se reintroduce Constituția din 1923, abrogată cu zece ani înainte de către Carol al II-lea. Legea fundamentală urmă să rămîne în vigoare pînă cind o nouă Adunare Constituantă, aleasă democratic și în libertate, va elabora o nouă constituție.

Pe cind aceste documente sunt prelucrate, bătute din nou la mașină și semnate, se anunță sosirea la poarta Palatului a generalilor germani Erich Hansen, șeful misiunii militare și Alfred Gerstenberg, șeful apărării antiaeriene a teritoriului. Bînăund că este vorba de măsuri privative la evacuarea trupelor, Regele îl delegă pe Sârătescu și Buzău să-l vadă. În esență s-a repetat ce s-a spus ministrului german. Cind generalul Sârătescu fusese informat de concentrările de trupe la sud de Ploiești cu indicații că se pregătesc de atac asupra Bucureștiului, el cere ca ele să fie dispusate imediat. Gerstenberg intervine atunci spunând că s-a pierdut legătura cu trupele germane din afara Capitalei și că restabilirea comunicațiilor nu mai depindea de comandanțul german. El se oferă să meargă la Ploiești pentru a preveni incidente cu ostașii români și pentru a lăsa măsurile cerute cu privire la evacuare. Mai adaugă că unitățile ale armatei române au barat înșoseaua București-Ploiești la Bârseasca și că dacă i se acordă un permis de liberă trecere, va puțea să împiedice incidentele. Ceea ce spunea generalul Gerstenberg era în parte adevărat. Din cele comunicate de colonelul Dimăceanu în ultimele ore știam că majoritatea centrelor de control și a comandanților germani din Capitală fusese izolată de formațiile românești. Știam de asemenea că cele mai multe nu mai aveau legături telefonice. Acolo unde nemții adoptaseră o altă linie de cale, ei au fost dezarmati. De asemenea un mic număr de detasamente românești (din care faceau parte și o unitate din regimentul de Gardă Călare sub comanda colonelului Marcel Oltanu) luaseră poziții defensive la podul de la Bârseasca și controlau circulația către Ploiești. Generalul Sârătescu se lasă convins și acceptă cuvîntul de onoare de general și ofițer al lui Gerstenberg că nu va iniția acțiuni ostile și îl dă permisul de liberă trecere. Pentru a-l asigura trecerea nestingerită prin linile românești, colonelul Valeriu Selescu și maiorul B. Florescu au fost înșarcinăți cu escorta. Odată ce mașina cu ofițerii români și germani a ajuns lângă incidența la Otopani, la poziția nemță, Gerstenberg ordonă arestarea ofițerilor români și el se pune în fruntea operațiilor împotriva armatei române.

T) Indemnat de o aprigă determinată, colonelul Selescu izbutește să scape din mina nemților și urmărește pe generalul Gerstenberg, capturindu-l două zile mai tîrziu.

Matei I. Oroveanu

REDESCHIDEREA PROCESULUI ANTONESCU?

Fapul că Ion Antonescu, ofițer de carieră în armata română, și a sfîrșit viața în fata platonului de execuție, ca apărare a unei sentințe judecătoare, nu este altceva decât o alternativă din cadrul unor consecințe aflate de desfășurarea segmentului de biografie care a început pentru el, cu proximitate, prin anul 1935.

In acel moment, prin intermediul lui Octavian Goga, generalul Ion Antonescu a luat legătura cu oficialul central al partidului național-socialist german (N.S.D.A.P.), iar în iarna următoare a trecut la relații strînsă, mai tîrziu permanente, cu Corneliu Zelea Codreanu, șeful partidului extremist totalitar „Totul pentru Țară“, ale cărui poziții antistatale și de înfrăudare față de Germania nazistă erau deplin cunoscute. În primăvara/vara anului 1937, generalul, colțat a respectat legile și regulamentele militare în vigoare, a făcut obiectul unei anchete secrete a justiției militare care a

dus la concluzia: „participare la unele imprejurimi siguranței statului“. În cazul cind s-ar fi dat urmărește normală, judecarea acelui culpe ar fi altă consecință unei pedepse privative de libertate, totul petrecindu-se în timp de pace. Capul Oștiri, Regele Carol al II-lea, care intrase în conflict cu Antonescu din 1934, cu ocazia unor avansări nemțene în care generalul protestase, n-a fost totuși de acord cu divulgarea delictului, ci a ordonat supravegherea în continuare, fixând totodată ofițerului o nouă funcție și o altă garnizoană. În evoluția generală a situației, cind s-a format guvernul presidat de Goga, la sfîrșitul anului 1937 – deși poetul și partidul său, care obținuse doar 9,15% din voturi la ultimele alegeri, erau subvenționați de autoritățile naziste din 1934 –, Carol al II-lea a admis că Ion Antonescu să primească portofoliul Apărării Naționale. Dar, în poftă

obligaților ce decurgeau din acea calitate generalul și-a păstrat contactele cu mișcarea legionară și, prin conducedrearea acestora, cu emisari din Germania. Nu e de mirare că, Regele fiind informat asupra străinilor săi complotări, Antonescu nu a mai fost menținut în postul de ministru al Apărării (și interimar al Aerului și Marinei) după prima reparație a guvernului condus de patriarhul Miron Cristea, la 30 martie 1938. El a primit atunci o comandanță territorială, a corpului de armată Cluj, iar după atentatul legionar contra rectorului Universității din Cluj, urmat de măsurile de represalii împotriva lui Codreanu și a celorlăți conducători ai Gărzii de Fier, de la 1 decembrie 1938 a fost trecut „în disponibilitate“. Era un gen de concediu nelimitat, pînă la noi ordine, ofițerul rămnind în activitate. În principiu, primind soldă și putînd purta uniformă, fără a avea o funcție de serviciu.) Este de reținut că,

remember pe vreme înnorată

dinainte de declanșarea războului în Europa (septembrie 1939), contra generalului Antonescu existau capete de acuzație fundamentate, lăunute în suspensie.

A urmat, în iulie 1940, după cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, scrierea lui Antonescu către Rege, apoi primirea sa în audiență. Scrisoarea conținea adevăruri dure, pe lîngă exagerări care au evenit și în spusele și în atitudinea generalului la palat. Vechile acuzații ar fi putut fi actualizate, dar, din nou, Regele n-a luat măsuri mai drastice decât domiciliul obligatoriu în mănăstirea Bistrița. Chiar în această perioadă, generalul și-a continuat relațiile cu legătura germană, prin intermediul avocatului său, Mihai Antonescu. Automobilul legătelor era la dispoziția doamnei Antonescu cînd își vizita soțul. Într timp, România frecuentea starea de mobilizare, care ar fi justificat, probabil, incadrarea la „inaltă trădare” pentru Ion Antonescu. Aceasta se găsea însă în ajunul unei spectaculoase ascensiuni, la care a contribuit hotăritorul diktatul de la Viena. Aceasta a provocat declanșarea resentimentelor legitime ale populației, care, abili asuțite prin zvonuri și informații false, ca și prin dezordinile puse în scenă de legionari și agenți germani în civil, a creat o atmosferă haotică, de criză de regim. Formarea unui guvern dictatorial în frunte cu Ion Antonescu, „conducător al statului”, a fost sugerată Regelui de politicianul pro-german Valer Pop, fiind prima etapă a loviturii de stat finalizate la 6 septembrie 1940 prin abdicarea, nu fără reticențe, a lui Carol al II-lea.

Despre politica „Conducătorului”, un martor aliat în preajma sa, diplomatul român Gh. I. Duca, a notat că „nemăsurata și proasta calitate a ambiciunilor lui a fost adevarata cheie a contradicției sale personalității... Rezoluționile pe hirile ce își se prezintă au rămas de domină prin violență, arbitria și, uneori, prostia lor, făind în carne vie cu un perfect disprej pentru considerentele omenești sau politice”. Observații complete de un colaborator apropiat, generalul Ion Gheorghe, atașat militar la Berlin, apoi ministru plenipotențiar al României în Germania, care spunea: „Mareșalul Antonescu avea și numeroase greșeli și slabiciuni, menite să pună sub un semn de întrebare admirația și stima pentru el”.

Problema care ne interesează aici este a alianței cu Germania, pusă la cale chiar înainte de vizita lui Antonescu la Berlin, în noiembrie 1940, pentru aderarea la „Pactul tripartit”, și anume cînd, la nici două săptămâni de la intrarea în funcțiune, Antonescu își primit pe generalul Kurt Tippelskirch, de la comandanțamentul suprem al forțelor armate germane, căruia, în locul „misiunii de instrucție” pe care o cerea guvernul Gigurtu, îl-a solicitat Mari Unități terestre și de aeronațională. În timp ce asigurarea granției pe Prut a preluat-o armata română, din Ungaria și Polonia au pătruns treptat diviziile terestre ale armatei a 12-a, sub comanda feldmareșalului List, o divizie de apărare antiaeriană și numeroase escadre de aviație. De la invadarea Poloniei de către forțele conjugate germane și sovietice, poporul român nu mai putea fi mintit că acele mase militare germane ar fi fost chemate pentru a proteja țara față de pericolul din est sau chiar pentru a recupera teritoriile pierdute în iunie 1940. Nu puteau fi neglijate unele considerente psihico-morale, de opinie publică. În războul din 1916-1918, ostașii români s-au bătut cu austro-ungarii, cu bulgarii, dar mai ales cu „nemții”. Ceea ce îndeosebi populația satelor nu ultă nici o clipă. Mulți dintre ei își fusese să ucișă în luptă, lăsând văduve și orfani. Dintre cei răniți, nu puțini au rămas invalizi, purtând medaliile și ordine pentru vitejia lor în bătălii. Pînă și cel mai puțin cătun, de nu avea monument ridicat de „Cultul Patriei”, își îngrăjea troița în amintirea celor căzuți pentru întregirea Neamului. Există, bineînțeles, o tradiție în armată, care nu putea fi favorabilă alianței cu Germania. Mindria călăreștilor din reg. 4 și 9 Roșiori era de a fi urmășii celor care, în toamna lui 1916, la Robănești și la Prunaru, șărjaseră cu lancea și sabie (!) con-

tra mitralierelor germane. „Pifanii” din reg. 32 „Mircea” (Ploiești) știau că, la Mărășești, eroica rezistență a generației precedente oprișe atacul lui Mackensen. Dar aviatorul Grupului 2 Aeronautic de la Bacău și Tecuci? Dar marinarii Diviziei de Dunăre? Sau ofițerii de stal-major, dintre care provenea chiar Ion Antonescu? Toți aceștia au fost martorii infiltrării militare germane. De la începutul anului 1941, cartierul general al armatei a 12-a (List) s-a instalat la Timișoara, în marginea șoselei București-Brașov. Țara a devenit zonă de concentrare și bază logistică a forțelor germane care aplicau planurile „Marita” și „Merkur” din cadrul programului „Barbarossa”, pentru a ataca Grecia și Iugoslavia, etape preliminare ale înaintării spre Orientul mijlociu, având ca obiectiv final cucerirea posesiunilor Imperiului britanic. Oferind România ca bază pentru acest program strategic expansionist, Ion Antonescu și-a asumat, în numele statului român, o responsabilitate în cotropirea unor țări aliate din Înțelegerea Balcanică. Nu mai puțin, a cooperat la intențiile aggressive ale Reich-ului contra Marii Britanii, aliate noastră din primul războl mondial, a cărei decizie va afirma greu în cumpărăt, la sfîrșitul celui de al doilea, în reîmpărțirea Europei în zone de influență. Este, desigur, de relevat faptul că Antonescu a refuzat participarea trupelor române la atacul coalizat contra Iugoslaviei, anunțând chiar că va reacționa în cazul unei intervenții ungare pe frontierăa Voivodinei, în vecinătatea Banatului. Totuși, el nu a luat vreo atitudine împotriva folosirii de către Flota a 4-a aeronană germană a aerodromurilor românești pentru teribilul bombardament al Belgradului, care a distrus aproape 50% din capitala jugosloviei.

Participarea României la războul anti-sovietic s-a decis abia la 11/12 iunie 1941, la München și Berchtesgaden, deci la numai zece zile înaintea începerii operațiunilor. Dorința întregului popor român de eliberare a Basarabiei și Bucovinei de Nord era întru totul normală. Atât se prezintă oportunitatea de a continua operațiile militare în Rusia după recuperarea acelor provincii. Părerea că, pentru țara noastră, războul trebuie să se încheie odată cu redobindirea vechilor hotare a fost exprimată nu numai de lideri politici, ci de generali cu înalte funcții de comandă, ca Ciuperca și Orăsanu, care au fost, ca pedeapsă, închiși în rezervă. Antonescu este cel care a nescosit recormandarea britanică de a începe participarea trupelor române la operațiunile angajate dincolo de Nistrul. Aceasta cu toate că, la cererea guvernului sovietic ce Mare Britanie să rupă relațiile cu Finlanda, Ungaria și România, în septembrie 1941, răspunsul lui Churchill remântise că la originea ostilității României față de U.R.S.S. se găsea faptul că, în iunie 1940, rușii au ocupat provincia românească Basarabia și, prin aceasta, și au extins controlul asupra gurilor Dunării. Considerind că o declaratie de războl contra României nu este, metodă corectă de tratare a acestor situații, deoarece erau joase motivele de a crede că regimul dictatorial al lui Antonescu nu va dăinui la nesfîrșit”, Churchill îl scria lui Stalin la 4 noiembrie 1941 că România este „plină de prietenii de-al nostru” și că, deși Hitler „o folosește drept instrument, la o întoarcere a sortii împotriva acestui țălhar, va putea reveni lesne alături de noi”. La această atitudine, reacția lui Stalin a meritat să fie calificată de Churchill ca „mai degrabă istorică”. Totuși, la 23 noiembrie, dictatorul sovietic s-a înduplat să admintă că „poate am mai putea aștepta cîteva lăimi”. Așadar, guvernul român ar fi avut tot interesul să limiteze angajarea trupelor sale în noi operațiuni.

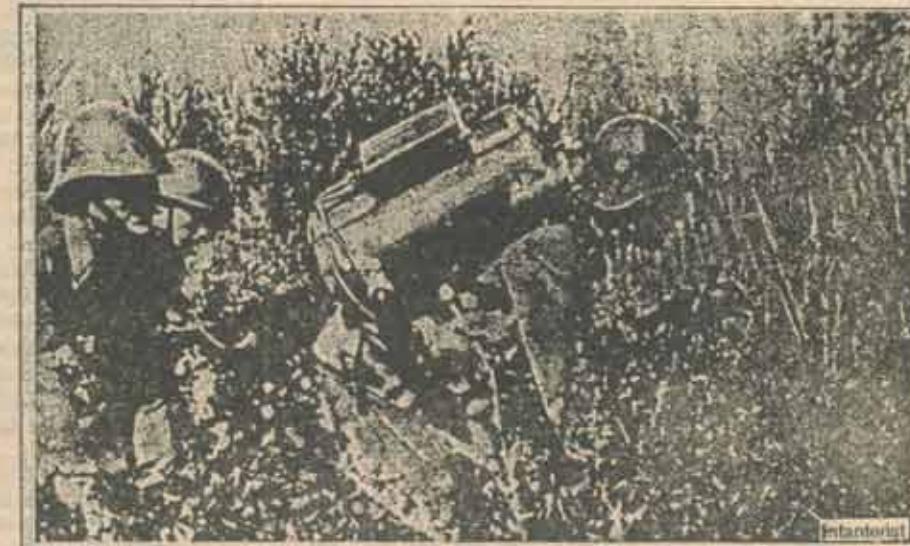
Pozitia conducătorilor coaliției antihitleriste a devenit mult mai rigidă după victoria britanică de la El Alamein, debarcările anglo-americane din Maroc și Algeria și succesul sovietic de la cota 7000 Donbul-Stalingrad, așa încît, la începutul anului 1943, conferința interaliană de la Casablanca, la care au participat Marea Britanie, SUA,

și Franța liberă, a calificat România ca „țară agresoare”. Cu același prilej, obiective românești au fost înscrise în programele „ofensive combinate de bombardament”, cu rezultatele cunoscute, mai ales în aprilie 1944. În aceeași vreme, din Turcia au răzbat informații potrivit cărora pe lista „criminalilor de războl” ar figura și numele mareșalului Antonescu.

Situația aceasta, la care se adăuga trăsături de caracter ale „Conducătorului”, pe care le constată chiar unul dintre ministrul săi, generalul Radu R. Rosetti: „Nu mai este în stare să se stăpînească și nu vrea să asculte decât de cei ce spun amîn la tot ce spune sau plănuiesc”, a dus la impasul în care se aflau forțele politice ale țării în august 1944. Cu nici 36 de ore înaintea ultimei sale vizite la Palatul

Includerea unor acuzații formulate de forurile superioare aliate. Decarece motivele de culpabilizare apăreau atât în anii de pace cât și în perioada ulterioară, cînd România fusese în stare de mobilizare sau de războl, unele atrageau legal pe deapsa capitală. Întreaga procedură ar fi urmat să se conformeze codului justiției militare, la rîndul lui respectând prevederile Constituției României din 1923, reintrodută în vigoare prin Decretul regal de la 30 august 1944.

Governu Groza, format în majoritate din membri sau simpatizanți ai partidului comunista, și influențat în permanență de Comisia Aliată de Control (în care elementul cel mai activ era cel sovietic), a instituit „tribunalul poporului” din motive demagogice. Prevederile convenției de

Intantaneu

tul regal, Antonescu ar fi declarat, după marturia lui Gh. I. Brătianu: „Voi oferi Rusiei un armistiu” (de remarcat grandomania formulării, în plină retragere a trupelor noastre din Moldova). „Voi preveni și Germania. Și cum, sănătate, vor refuza (sovieticii, n.n.) să discute cu mine, voi avea descărcarea de a duce războlul pînă la ultimul om; (strigînd) pînă la capăt; (răcînd) pînă la victoria finală a Axei”. Intenția de a-l avertiza pe Hitler nu l-a părăsit nici în clipele discutiei cu Regale, înainte ca acesta să-l demite, pe temeiul atribuțiilor de factor constitucional. Nu reiese totdeauna clar din documente, printre care s-au amestecat cu siguranță și unele apociții, în ce măsură demersurile diplomatici încercate de Mihai Antonescu,

armistițiu nu-i permiteau Regelui să se opună înflințările acestei instanțe exceptionale. Un tribunal militar, finitind potrivit prevederilor legale, în afara influențelor politice externe sau interne, n-ar fi putut evita condamnarea lui Ion Antonescu. O instrucție de lungă durată (nu de numai două săptămâni!) ar fi fost chezăria unui veritabil act de justiție, satisfăcînd și nevoia (resimțită pînă azi) de clarificare istorică, înălăturînd orice risc de interpretare ca „răzbunare politică”. Pentru mai puțin decât săvîrsise Antonescu, în Norvegia a fost judecat, condamnat și executat maiorul Vidkun Quisling, dictatorul acelei țări începînd din mai 1940. Era justiția unui popor pașnic, mulțitor, patriot, cu manifestări măsurate,

ministrul de Externe și vicepreședinte al Consiliului, au avut loc cu știrea mareșalului. În orice caz, cele prin Stockholm, supralicitate în prezent, au fost abandonate în aprilie 1944, și decizia tardivă de a le relua (chiar la 23 august!) nu mai avea nici o garanție de succes, mai ales că sovieticii erau oricînd capabili să anuleze un acord anterior.

Ion Antonescu ar fi trebuit să fie trimis înaintea unui tribunal militar, reunit în „curte de justiție”, din cauza gradului și funcției deținute de încațat. Instanței românești îl revineau obligația de a lăua în considerare normele de acuzare, instruire și judecată aplicate de Tribunalul militar internațional (Nürnberg), fiind previzibilă

conștient de drepturile și de îndatoririle sale. Nimeni după acesta nu s-a mai preocupat de această problemă: un capitol închis!

Pentru motivele arătate mai sus, procedura urmată în România a fost – și atunci – contestabilă. Folosind, pe lîngă argumente de acest gen, falsuri și comentarii tendențioase, unele persoane sau grupuri sfidează realitatea istorică. Îndărâtul acuzații lor de propagandă se pot întrevăde nu numai într-o serie de evenimente care au avut loc în România, lipsit de o opinie publică încheiată și, ca atare, fără putință de a se apăra.

DOSAR 22

Mănăstirea Văcărești între distrugere și reconstrucție

Deschizând dosarul mănăstirii Văcărești, revista noastră dorește să stimuleze dialogul specialiștilor pe marginea destinului viitor al Locului Văcărești. În continuarea numărului anterior, prezentăm cîteva opinii ale specialiștilor, legate de posibilitățile restituiri ansamblului Văcărești.

Legenda

La sese ani după demolare, o anumită legendă plutește deja asupra complexului de la Văcărești. Etapele de realizare a mănăstirii se constituie într-o succesiune de fapte, care s-au inserat încă în imaginea ei. Viem, nu vrem, ne place sau nu ne place, indiferent de poziția nostră atâtivă, și ceea ce s-a înfăptuit în ultimii patru ani face parte din istoria mănăstirii Văcărești. Pe de altă parte, Văcărești, în acest timp, s-a păstrat în memoria mănăstirii, răzvărea fundațiilor, și și-a con-

projecții lui Brunelleschi, după moartea acestuia, fără ca el să îl participe și să-l spade, și nimănii nu se întindușă că este opera acestuia; de asemenea, cupoza St. Petru, opera lui Michelangelo, este executată de Giacomo della Porta. Revine la Florenția, Domul, opera lui Arnolfo di Cambio, a fost dărâmat și reconstruit, după planul acestuia, la o dimensiune mai mare, pentru a susține vîrtoarea cupolă, dar nimănii azi nu are vreo îndoială că acest Dom, în altra cupolă, este opera lui Arnolfo di Cambio. Tatăl apărării cămerii care puneau în prim plan

condamnările definitive fiind îndreptate spre alte locuri și se arată dispus să construiască în altă parte, alt adăpost pentru detinuti, urmând ca mănăstirea Văcărești să fie restaurată pentru a deveni sediu școlii de bellearte din București.

Prima idee de recuperare și restaurare a monumentului a fost opția de un răzbui din păcate pierdut și această amplă curte domnească a românilor – comparată cu societatea Tigravista, cu Cetățuia, ori cu palatul principala Bruckenthal – a rămas pe seama comuniștilor care a exploata din pînă adăugind-i și alte ziduri.

Regimul avea planuri mai mari pentru sistematizarea capătului României. Colinele care dominaseră cîndva București, Cotroceni, Mihai Vodă, Uranus, Patriarhie, Radu Vodă, Văcărești, conjințoare de comori de ară și de lăstari și săntini de Radu Vodă, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, au fost rînd pe rînd devastate, distruse ca relief sau învăluite cu alte construcții.

Vor trebui corectatace aceste mari greseli istorice umind a finitătură bicurile de locuit care ancadă Patriarhia sau ansamblul Radu Vodă. Se vor găsi soluții și pentru refacerea colinelor Mihai Vodă și pentru refacerea bisericii Cotroceni.

Pentru dealul și mănăstirea Văcărești, față de stadiul de azi al lucrărilor, soluția de urmat este una singură: „RESTITUȚIA IN INTEGRUM”.

O vestită campanilă a Venetiei nu mai este azi cea originală.

Centrul Văcărești a fost distrus de răzbui și refăcut.

Venețianii și varșovienii nu suferă astăzi pentru faptul că nu mai dețin monumente originale, ci au și autorul cursul dacă la Venetia nu s-ar fi refăcut Campania sau dacă ar fi avut de suportul vedere o Varșovie refăcută după răzbui în stil realism socialist.

E nevoie de a investi urgent suflul și bani pentru refacerea dealului și mănăstirii Văcărești.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

RADU S. COSTINESCU

Valoarea conceptului

Refacerea mănăstirii Văcărești, pe același amplasament, în forma și chiar cu materialele apropiate de cele originale, apare ca o necesitate strîngă. Este un mod de a recunoaște multe încrezări și epoci precedente de a distrugă valorile spirituale și totodată refacerea unui monument de arhitectură națională. Ideea oponenților care consideră că nu este astăzi "același monument" nu spune ca un argument prea materialist. Există plăznile, există desenele tuturor detaliilor, monumentul poate și refăcă într-înțeles cu exactă frunte și picturi interioare. Eleganța și se poate conceput, or, acest concept există și poate să realizeze tot astăzi cum a fost realizat și prima dată. Înresta, el va trebui inspirat de unii meșteri pictatori care să fie artiști în scală și care să nu realizeze doar ometică reconstrucție arhitectonică ci respectând perfect modelul vocal, să reușească o adevarată recreare a lor, cu dăruire și sensibilitate.

Nimeni nu își pună problema, în cazul unei compozitii muzicale, că a fost interpretată de doi vîrstări diferenți, ea conținând să fie aceeași operă de artă înțeleasă. Vă reamintesc exemplul celebre din România, astfel, biserica Santo Spirito din Florenția a fost executată după

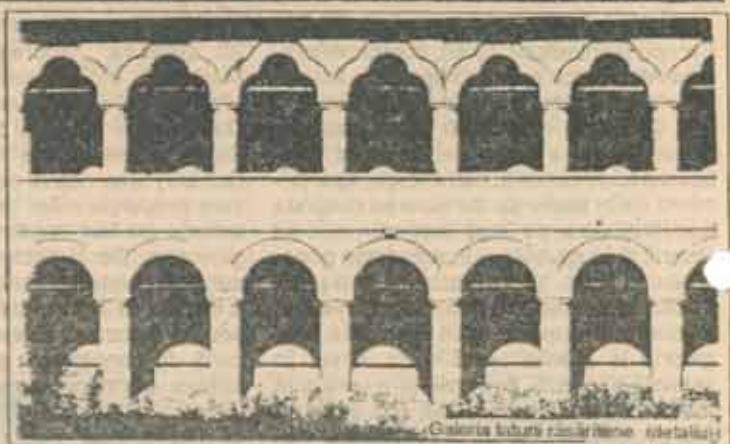
mănăstirea Văcărești nu este singurul ansamblu distrus, el este doar cel mai important. Se vorbește mult despre refacere, dar astăzi cum stau lucrurile, aici nu este vorba astăzi de refacere, e vorba de lăsat ceva nou. Vă propun deci să ne gîndim dacă nu am putea să realizăm aici un memorial al tuturor pierderilor, pe care spiritualitatea românească le-a suferit în timpul barbașilor trucuți. Mă gîndesc la un complex de arhitectură modernă care să conțină multuri elemente de constituție, pară și detaliu din arhitectura deosebită. O funcție culturală și puternică o să mențină mănăstirea, care ar reclama învățătoare mai mare.

VLADIMIR MUNTEANU

Restitutio in integrum

Mă pare potrivit să încep cu o informație auxiliară de la arhitecta Henrieta Delavrancea. Abia venită în 1940, Antonescu convoca la Văcărești pe maestrul Petrovici, pe Eustatiu Stoinescu, rectorul școlii de bellearte, și pe arhitecta H. Delavrancea.

Le spune că închisoarea Văcărești este numai depozitul de desenuri, pentru instanțele judecătoroșii bucureșteni,

bucăți de pînă în fiecare an.
Am vorbit de pînă ca să înțelegă că investiția este numai de suflu.

Nu înțelegem argumentul „să mai amănim că nu avem banii”.

Să începem restaurarea cu tot suflul dar... RESTITUTIO IN INTEGRUM.

ANGHEL MARCU

Amintirea

Nu cred în posibilitatea refacerii unui ansamblu dispărut identic cu ceea ce a fost, dacă ne-am propune și chiar în apărare am reușit. Ar fi și zădărnicie, ne-am așezat împotriva timpului încercind să-i stergem urmele.

Sunt pentru refacerea ansamblului mănăstirii Văcărești într-un nou context urban și arhitectonic rezultat din relația cu această zonă a orașului în care ar urma să se reintegreze, un context care să poarte altă grandeza cît și semnificația dealului și a sa.

Pentru dealul și mănăstirea Văcărești, față de stadiul de azi al lucrărilor, soluția de urmat este una singură: „RESTITUTIO IN INTEGRUM”.

O vestită campanilă a Venetiei nu mai este azi cea originală.

Centrul Văcărești a fost distrus de răzbui și refăcut.

Venețianii și varșovienii nu suferă astăzi pentru faptul că nu mai dețin monumente originale, ci au și autorul cursul dacă la Venetia nu s-ar fi refăcut Campania sau dacă ar fi avut de suportul vedere o Varșovie refăcută după răzbui în stil realism socialist.

E nevoie de a investi urgent suflul și bani pentru refacerea dealului și mănăstirii Văcărești.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca placință de la sprijin și nu identitatea fizică și obiectul, concept și enție modernă, plecată din excentri nostru de materialism.

Să judecăm dacă în situația economică prin care treceem am putea suporta valoarea conceptului, ca plac

Ileana Vrancea

ȚINTA COMUNĂ A FRAȚILOR DE CRUCE(III)

Oacă „revelație” asupra acestor aşa-zise „incâlcări ale legalității” în viața de stat sunt programe cu zgârcenie, cu esențioane minuscule, în funcție de necesități strict conjuncturale, în schimb, în tiparele acestei misticării despre „incâlcarea normelor leniniste” și despre „scăparea” de sub controlul partidului, regimul a produs o vastă maculatură diversionistă consacrată „abuzurilor” staliniste în domeniul culturii și științei, prezentându-le drept inițiativa strict personală a unor indivizi care au reușit, nu se stie cum, să „complotizeze” împotriva culturii naționale. Un „abuz” care învește în cultura națională, implică, însă incâlcarea unor legi, unor norme care apără națiunea și cultura ei, un „complot” împotriva națiunii și culturii implică o unelire împotriva statului care apără ceea ce vor să distrugă „complotiștii”. „Grupările” acestor „incâlcători” nu s-au „strecut” și n-au săvârșit nici un „abuz”, după cum confrății lor perindăți în fruntea Securității statului n-au „incâlcat” legea și au „scăpat” de sub controlul partidului. Ambele eşarătoane, cel cu condeul și cel cu pistolul, au fost impuse de partidul stat care le-a creat cadrul legal și monopolul puterii, pentru a le asigura eficiență destrucțivă, în virtutea programului prestabilit aplicat la scară națională. Nereprezentativi pentru etnia majoritară, ca Roller, Chișinevski sau Nikolski, sau foarte reprezentativi ca Popescu, Florescu și Drăghici – esențial este faptul că acțiunea lor este reprezentativă pentru programul terorismului de stat legalizat sub Gheorghiu-Dej și întărit sub Ceaușescu, după abolirea sistemului democratic la 30 decembrie 1947.

Sub acest semn stă noua etapă în care intră cultura românească după 1947, și fără a ne reaminti cadrul politic real creat de legalizarea arbitrarului și a reprimării antideocratice, atunci proaspăt dezlănțuite de partidul comunist, redevenit, în sfîrșit, el însuși, după mai bine de un deceniu de tactic cameleonism democratic, impus de Intermezzo-ul Frontului Popular Antifascist – greu vom putea urmări în noianul de acțiuni în aparență contrazicătoare, declanșate de noul regim, înălțuirea și orientarea univocă spre principalul obiectiv urmărit cu consecvență pînă în ziua de azi: discreditarea democrației și a valorilor ei.

De abia în acest stadiu, cînd catastrofa era legalizată și totul era pierdut, de abia acum încep să se conjureze retrospectiv în conștiința publică a generației mature din cele mai diferite medii ale societății românești, potențialul real și valoarea de întrebunțare a vechiului cadru constituțional de libertăți democratice abolite, în care trăiseră și își formaseră reflexele, pe care i-au crezut refăcă după cei șase ani de dictatură regală și antonesciană, și pe care li vedea acum înlocuit cu un sistem terorist încă necunoscut în exercițiul funcțiunii și prin proprie experiență. E unul din paradoxurile situației: reacțiunea e cea mai bună școală pentru democrație. O jumătate de secol am trăit sub constituția cea mai largă, și nimici în țara asta nu-i știa nici primul articol. Cîțiva ani de atmosferă absolutistă pot să ne transforme în adevarăți occidentali. Suni rînduri publicate de Constantin Graur în 1919, în timpul unei fulminante campanii de presă împotriva „almoșnării absolutiste” create de un proiect de constituție menit să restrîngă libertatea presei. În fața primejdiei, presa democratică a reacționat cu fermitate, înălținind ani de zile, una din bătăile cele mai concluzive pentru nivelul și forța opiniei publice democratice din România. Proiectul de „reformare” a legii presei a căzut. Constituția din 1923, asigură pentru încă un deceniu și jumătate valoarea de întrebunțare a democrației românești, împărtășită de această terminologie a economiei politice, deoarece cred că ea ne ajută cel mai bine să înțelegem și să ne explicăm de ce abia în momentul în care, după o scurtă reinstalare în legalitate, această Constituție din 1923 – „constituția cea mai largă”, este abolită și înlocuită după 1947 cu legislația unui regim totalitar, de ce abia în momentul în care nu cîțiva politologii, în studii teoretice, ci o populație întreagă simte în mod direct, pe propria ei experiență, diferența între fostă dictatură militară și legalizarea terorismului totalitar comunist; de ce abia atunci se naște în mod difuz, la altă scară, și în alte condiții decît acelea vizate de Constantin Graur în 1919, conștiința valorii de întrebunțare a legislației democratice pierdute, și nu neapărat nostalgia după vechile guverne românești.

Democrația românească lărată de politicanism,

blestemata sistemă”, cum denumise Caragiale manipularea cijentinelor electorale, întruchipate prin multe din formații și guvernamentale forme caricaturale ale democrației de tip occidental, pe care nici un istoric serios nu le poate idealiza; dar această democrație românească pierdută, care s-a dovedit într-oarecare modelului occidental prin valoarea în sine a politicii duse de formații ei guvernamentale, se dovedise în același timp, prin valoarea de întrebunțare a libertăților ei constituționale, matricea unui vînt potențial național, manifestat în toate domeniile de activitate, apă să recepteze și să sporească valoarea europeană, în cadrul unui sistem de vase comunicante de o rară vitalitate. În domeniul politic, militantismul democratic antitotalitar, după loviturile prime și din eșecurile înregistrate în 1938, ieșise cu o experiență sporită și nicidcum diminuată, condițiile fără precedent cu care a fost confruntat după 1944 au produs mutații pozitive și pe planul capacitatii de acțiune a vechilor partide democratice, zgălită din încreșția tradițională față de soluționarea practică a problemelor agrare – nodul gordian al politicii interne românești. Lovitura de stat care a abolit regimul bazat pe constituția democratică din 1923 – lovitură administrativă în condiții de luptă cu totul inegale, aceeași în toate țările ocupate de Stalin – a lichidat o democrație românească în stare de funcționare, ale cărei resurse

Despre democrația românească, admisind faptul că, fără îndoielă, Iuliu Maniu, șeful fostului Partid Național Tarănesc, reprezentase tot ce a fost mai bun în tendințele democratice din România, și că „futesa cea mai populară figură politică din țară”, raportul avansează o sentință fără drept de apel asupra democrației românești, pe care, prin aceeași tehnică practicată și de partidul comunist, o reduce la interesul unui „mic grup privilegiat”. În orice caz, în spatele prestigiului lui Maniu și a unei lăzide de idei democratice, partidele tradiționale ale României nu arăta în practică o lipsă de înțelegere a democrației în sens occidental. Conducerea lor este legată în mare măsură de un mic grup privilegiat al societății românești și de o birocrație coruptă, ale cărei interese sunt rupe de aceeași moștenire majoritară masselor („...”). Figurile politice din rîndul reuniunilor care au reușit să fugă din România reprezintă aproape exclusiv acest vechi regim, care nu poate să nu fie binevenit pentru poporul unei vîtoare Români libere; ei oferă chiar perspective de efectivă conducere populară pentru viitor, încit să justifice încurajarea lor de către Statele Unite, în fața apelor propagandei radicaliste de stingă din Europa de est”.

Despre viitorul partidelor democratice în România: astfel prezentate lucrurile, informarea alcătuită de „grupul de lucru ad-hoc” al Departamentului de Stat ridică un mare semn de întrebere asupra eventualității ca un astfel de partid ca P.N.T. să mai fie urmat de vreo vîtoare organizație, precum și asupra eventualității ca Iuliu Maniu să-i mai supraviețuiască vîrenii adepti („any surviving followers”). Cît despre celelalte partide democratice, Josâtele partide Național Liberal și Socialist-Democrat își pierduseră deja vîgoarea înainte de a fi destinăte de comuniști”.

Despre Regele Mihai: „cu toate că în momentul plecării (...) cîștișă o mare popularitate ca simbol al speranțelor naționale”, și cu toate că atunci putea constitui „un centru al unității politice”, specialiștii De-

partamentului de Stat avizează că, cu cît se îndepărtează mai mult perspectiva restabilirii independenței României, „cu atât mai mare va deveni posibilitatea ca, din diverse motive, poporul să nu preferă („may not choose”) restabilirea monarhiei de Hohenzollern-Sigmaringen”.

Despre realele apetente politice ale românilor: informarea Departamentului de Stat asigură că ele pot cel mult să ducă la mal râu, și nu la mal bine: „Irică atocu-prințătoare (...) stimulează în sinul populației o tendință spre extremismul de dreapta sau de stînga. Aceasta ar putea foarte bine să ducă la primejdia unei violente și repressive contrarevoluții de dreapta (sublin.: deci, regimul instalat de ocupație sovietică era o revoluție de stînga), care ar urma linia ultranationalistă a vechii mișcări a Gărzii de Fier, în clipă în care dominația russo-comunistă ar fi slăbită”.

(va urma)

Alina Mungiu

SĂ VORBIM DESPRE BANI!!

Economia politică și economia în general nu au făcut niciodată parte din cultura intelectualului român, nici chiar a celui mai rafinat (Mircea Vulcănescu a fost o excepție). Cel puțin în ultimele decenii, cind în Occident scriitorii au început să trăiască din redactarea de texte publicitare, pictorii din reclamă, regizorii din show-uri la televiziune și producție — larasii — publicitară, pe noi săracia planificată și oricare economie politizată ne-au făcut să devemine mereu mai puri, mai inapți, mai derealizați, făcând planuri pe trei ani înainte cum să învățăm limbi moarte, să epuizăm subiecte desuete și să scriem fișe atotcuprinzătoare — cările mai de seamă, fiindne dădeam seama, de mult scris —. Până la un punct asta ne-a prins bine — ce fel de poet poli să fiu dacă ai obseia milioanelor de dolari? — avem naivitatea să credem că poeții lumii capitaliste sunt tot ca Humboldt și lui Bellows — cind la ei mutația se produse, se infăptuise deja, subtil dar ireversibil, poetii nu mai disprețuau banii și nici nu se spinau din cauză lor, alăturați, cu modestie, să există destul de bine, să se priceapă la sfacerei și să-năștă să le facă, cu alte cuvinte, să nu mai dramatizeze cheișiumea.

Azumări după Revoluție într-o lume cu alte reguli unde nu mai putem trăi ca victime

— și nici eroi nu ajunsemem — am escamotat atât că s-a putut problema economică. Înții, uifind-o din programele noastre politice, uifind-o sincer, nu ne-a fost greu, că în fond nu ne preocupase niciodată! Cine va câștiga? Cine se poate găsi la asta ceva, în timpurile atât de frumoase ale Pieței Universității? Citeva ajutoare din Occidental democratic — un cort, un gigafon și un fax — ne-am închipuit că lucrurile pot merge astă vesnic.

In politică nu s-a întâmplat același lucru. Ne-am fi aşteptat ca cineva să succombe în față farmecului și a purității, a adevarului și a justitiei de parcă ar fi existat vreun precedent pentru acesta. Prima sesizare corectă a politiciului de către intelectuali a venit tîrziu de tot — este vorba de Partidul Alianței Civice — iar pentru sesizarea economicului ne va trebui probabil totulă vreme.

Un exemplu este sesizarea negativă de către diferiți zinări ale opoziției a faptului că unii lideri liberali s-au lansat în tot felul de afaceri. Liderul acesta cred că ar trebui, dimpotrivă, să ne bucură. Acolo unde nu sunt bani nu se poate face nici politică și „agenturile străine” finanțează opoziția doar în imaginăția ziaristilor de la **Ax**. Si apoi, ori că nu ne-ar suna bine acest lucru, cel mai eficient se ocupă de interesul general cel care să-și urmărească pro-

priul interes. Aceștia sunt cei care contribuie la progresul economic, nu cei dezinteresați, din păcate. Să ne găsim la cele două apropiate campanii electorale. Cine va câștiga? Cine va avea bani de spațiu la radio și televiziune, de deplasări pe teren, de atișe și de gesturi caritabile care câștigă alegătorii. Nu cine va avea programul mai bun, el acel care vor avea posibilitatea să prezinte celui mai mare număr de oameni propriul program. Să cum există o singură posibilitate conoscută de a reduce cheltuielile campaniei electorale — aceea de a profita de banii publici sau de influența pe care îl-o dă prezența la Putere — este lipsă de acordă. Prima sesizare corectă a politiciului de către intelectuali a venit tîrziu de tot — este vorba de Partidul Alianței Civice — iar pentru sesizarea economicului ne va trebui probabil totulă vreme.

Intre altele, s-a vorbit foarte mult despre un program de educație politică și civică a maselor. Acest program era și rămâne absolut indispensabil, din mai multe motive. Primul este acela demonstrat de vreo cincizeci de ani — de la studiul campaniilor electorale a-

mericane din anii treizeci-pătruzzi — că orice contact direct este mai convingător decât unul intermediat prin mass-media (chiar și de televiziune, ori că de atotputernică pare ea la noi). Al doilea este acela că mass-media nici măcar nu atinge la noi orașul real și satul. Este o prăbușire, o rupere totală în traseul informației de la înălță ce leșă din orașul mare și intră în provinția autentică.

Programul acesta, indispensabil a rămas bineînțele pe hîrtie, nici măcar pe hîrtie cum trebuie, adică planificat realmente; a lipsit puterea organizatorică, a lipsit și disponibilitatea, dar și despre aceasta nu s-a prescris — au lipsit banii! Cine ar fi putut finanța un asemenea program? De unde bani pentru deplasări, cazari, în chirieri de săli de conferințe, etc., cind opoziția are resurse atât de scăzute? Pot elanul și bunăvoița să compenseze această lipsă de resurse materiale? Putem crea o „Plață” eternă — și știu că eroii, mănușă puțin și fumează ligări fără filtru — cu alte cuvinte, un spațiu unde legile economice, politice, etc., să nu se mai aplique? Pentru că aceasta a fost de fapt idealul nostru în 1990 și nu altul. Răspunsul este evident: **nu** numai că nu putem, dacă chiar dacă se pot crea experimente pe scară redusă — Piața Universității a fost un exemplu — gestul este inutil. Pentru că suntem lumițele celelalte, în cînd toate aceste legi există, să înțeles visul nostru de influență. (Despre cel care vor să facă din lumea mare un teritoriu cu alte legi nu merită să mai vorbam. Realitatea i-a pus la punct în următoarele luni

mult mai drastice decât am fi putut noi să o facem).

Și atunci, să vorbim despre bani. Dar nu ca pînă acum! Să nu-i mai privim pe milionari cu superioritate pentru că suntem noi multe limbi de către ei și numele traducătorilor lui Virgilin în românește. Limbajul nostru nu va fi convingător pînă nu o vom face. Există și o versiune mai groznică a stobismului intelectualului român: cei care îl priuvesc cu superioritate pe milionari pentru că au **prieteni** care vorbesc mai multe limbi (și știu numele traducătorilor etc). Încercările noastre de ne adapta vocabularului au fost ratate pentru că au fost exerciții de prefacătorie, și nu altceva. Cine disprețuiește banii nu poate fi un bun instruitor de finanțe, și ori că s-ar preface, publicul — cu totă naivitatea și incultura lui — îl simte.

Se înțelege de alături că prima etapă pentru cine vrea să facă o lume mai bună este să cîtigă bani. Delicatează problemă! Pentru că, bunăoară, el ducrează această etapă, mentalitatea se transformă și nu mai pot fi foarte sigur că, odată bani cîştigăți, îl vei cheltui pe programe educative... Cineva îmi povestea cum s-a schimbat mentalitatea omului dintr-un putin mari intelectuali care să-a privatizat — și desigur, îmi povestea cu bărcăre tristeje, care m-a făcut să-mi rețin bucuria la anul vestii. Pentru că era o veste bună, în fond... Cind o lume se schimbă, trebuie să se schimbe și odată cu ea. Sau să mor. Poate că va fi o pierdere de calitate, în orice caz va fi o pierdere de identitate, probabil parțială, dar dacă nu ne vom transforma, nu vom suflare și.

Bedros Horasangian

P.C.R. - CHEZĂRIA VIITORULUI LUMINOS

Recent încheiatul forum al Partidului Socialist al Muncii — nu suntem bine ce a fost, conferință sau congres — cit și anunțata întîlnire din luna septembrie a nădejdeștiului partid reduse în actualitate, cu maximă gravitate, locul și rolul Partidului Comunist Român, Ieri, alătări, cu atât mai mult azi. Fără să ne patetizăm — cum altfel? — ar trebui să repunem în discuție, dar și în atenția opiniei publice nefasta contribuție a acestor grupuri politice la sitarea de fapt în care ne aflăm. „Realizările” din ultimul an și jumătate ale actualului partid de guvernămînt, Frontul Salvașări Naționale, se bazează, în mare parte, pe „chezăriile” și programele cincinale ale sursei mai virinice din care a purces recenta „emanăție”. Fără să avem o vizionă catastrofică asupra existenței, fără să exagerăm, dar nici să idealizăm lucrurile, să vedem, că în același timp, ce s-a întâmplat în România ultimelor patru decenii și jumătate. Cind, cine, cum, de ce. Sigur că lungimea firelor nemorocirilor de azi, din economie și finanțe, pînă la protecția socială, cultură și învățămînt, cit și detaliul istoric-ideologic devin foarte importante. Dar, așa cum au fost trimițăte, preț de cîteva bune congrese ale P.C.R.-ului, „victoria”, „succesul” și „minunatul viitor”, tot așa trebuie să pună pe tapet procesul unei ideologii dovedite falimentare? În absența unui demers oficial s-au creat bunele premise pentru reinvenirea demagogiei patriotică și a resuscitării vehicelor minciuni învelite în acleiași și același cuvinte lipsite de substanță.

Nu mai pomenim de cei care încearcă să le facă publice. Dacă ar fi fost vorba de niște tineri studenți, care au idei de stînga, chiar comuniste, să le spunem, treacă, meargă, există libertatea de opinie, să cîstige teren și aderenții oricărei suntătăți suntătăți, dar să vină și să revină, în popături și aplauze, aceiași mandarini ai terorii și dezumanizării în masă, este peste posibile. Nici un dram de rușine sau căinăță pentru morții ultimelor decenii. În pușcărili sau în afara lor. Nici un moment de slabiciune sau îndoială că ei au promovat impostura și au slujit milioane de constiințe. Nici o îndoială născătură pentru hotărîrile lor prin care au dat peste cap o agricultură și mai multe industrii. Au călcat în picioare ce era mai curat în oameni, l-au transformat în marionete, în blete ani-

male în căutare de hrana și adăpost. Începînd cu **heirup**-ul marilor șantiere, de la Salva-Vîșeu și Bicaz, Valea Jiului și Parogeni, terminînd cu Transfăgărășanul și uriașele complexe și combinate de la Galați, Călărași, Năvodari, Iași sau Slatina, o întregă strategie economică bazată pe planificare și centralism democratic se dovedește azi un eșec de proporții. Cine poartă vina? **P.S.M.**-ul și doar statida pe cozonație. Să nu spunem împedire: **P.C.R.**-ul. În conferințe și congrese, în ședințe de C.C. și Birou Politic s-a hotărît totul în această țară. Decizii au fost luate de activiști de partid, total nescoliti în anii '50 și '60, cu totul deprofesionalizați în decenile ce au urmat. Să nu ne îmbătăm cu vorbe: competența profesională, în toate domeniile, a fost ultima care a contat (sau mai bine spus nu a contat) în promovarea factorilor de decizie. Activismul politic bazat pe forta ideologică a partidului, dar și pe stilul ei de sustinere — **M.A.I.**-ul, Departamentul Securității Statului, cit și Ministerul Apărării Naționale, cum s-a numit în ultima „fază” Ministerul Forțelor Armate — a invadat și a alterat toate structurile, pe verticală și orizontală, ale societății românești. Tovărășii de ieri și de azi cîrui că s-au făcut și multe lucruri bune în țara asta, că poporul a muncit și să nu mințim cu noroi efortul și sacrificiile milioanelor de oameni ai muncii. Tărani, muncitori, adică viceversă, că dictatura a fost a proletariatului, plus intelectualitatea, înfrângător pentru încolțirea bunăstării și fericirii generale. Un studiu aplicat și detaliat, pe ani, zone geografice și rezultate reale (dar de unde să se le ia?) al agriculturii românești ar da o imagine prea puțin veselă. Chiar și astă, zecile, poate sutele de milii — dar cine are în mintă toate datele? — de victime ale colectivizării pot constitui un „succes” al bunăstării noastre agro-industriale? Se poate călăi un „viitor luminos” pe sacrificiul sau băndă Meșterului Manole să ne fie un îndreptar eticomoral la care să născuim vesnic? Bun. Cu industria am edificat-o și mai și. Ajunsem la un moment dat să producem aproape 90% la sută din nomenclatorul mondial de produse! Ambiția de a face orice, oricum și în orice condiție la noi în țară a fost o vizionă paranoică. Ca și sistemul de a trage cu arcul, ca pe vremea lui Stefan cel Mare să a mai înălță o fabrică, un combinat, în cel mai rău caz o secție-două. Dervolata, dezvoltare, peste 30 la sută mereu și iar, din bugetul național afectat investițiilor și fondului de acumulare. Orice vizionă românească se plătește cu singe și bani grei. Hitler, dacă asculta de generalii săi, nu ar fi porât campania împotriva rușilor așa cum a

făcut-o. Dej și Cenușescu, duca ar fi ascultat de ingineri lor și nu de activiști obediensi și linguiștori, nu ar fi comis atacea erori. Dar și atunci amănuntele, la o vîntoare analiză, vor trebui luate în calcul. În anii '50 și '60 o parte dintre cadrele tehnico-științifice mai aveau un dram de audiență. Atât că mai era, atât că reușise să intre în vechii tehnocrati să se pleze pe rigorile sistemului. Nu puțini ingineri și arhitecti, profesori și medici au refuzat „colaborarea” și s-au pierdit în mediocritatea profesională sau, mai rău, au dispărut cu totul prin pugăci și în Canal. Mariile greseli ale economiei românești provin din lipsa de discernămînt a factorilor de decizie. Ca să nu mai vorbim apoi de neglijențele în lanț, nepăsarea, chihul, hoția, corupția, degradarea oricărora relații de serviciu. Cu rezultatele binecunoscute ale lozinței **ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că munem**. De ce nu recunoștem partidul-călușă nemorocirea pe care a implementat-o preț de decenii? Ce a fost prin învățămînt, știință, educație, cultură, ce s-a întâmplat cu poporul român, cu tinerii, cu bătrâni, cu femeile și copiii, cu noi toți? Fiecare s-a **descurcat** — ce ură vorbă, devenită insigură națională — după cum a putut. S-a descurcat singur pe fondul nemorocirii **tuturor**. Să recunoștem, să recunoștem mai ales dinși, **P.S.M. plus P.C.R.**, cind, azi,vin iar să promiță și să mintă. Anii în sărăcăsuță din „propagandă” și „organizare”. Să bine lecția pacălăririi individuilor dar, mai ales, a mulțimilor. Nu oricine poate să mintă convinsă. El au școală, au experiență. Accentul pus de înșii, azi și acum, pe greșelile actualei administrații este o nouă demagogică diversiune. Știu bine astă și d-l Verdet — care a trecut și pe la C.S.P., dacă ne aducem bine aminte — și domnii Fazekas, Apostol sau Ion Stănescu și atâtia alții ca domnilor lor. Ar avea dreptul să alibă opinii socialistice și comuniste sau de orice natură oameni care nu au fost implicați în nemorocirea acestei țări. Așa, teoretic, să dea cu presupus și să mintă. Anii în sărăcăsuță din „propagandă” și „organizare”. Să bine lecția pacălăririi individuilor dar, mai ales, a mulțimilor. Nu oricine poate să mintă convinsă. El au școală, au experiență. Accentul pus de înșii, azi și acum, pe greșelile actualei administrații este o nouă demagogică diversiune. Știu bine astă și d-l Verdet — care a trecut și pe la C.S.P., dacă ne aducem bine aminte — și domnii Fazekas, Apostol sau Ion Stănescu și atâtia alții ca domnilor lor. Ar avea dreptul să alibă opinii socialistice și comuniste sau de orice natură oameni care nu au fost implicați în nemorocirea acestei țări. Așa, teoretic, să dea cu presupus și să mintă. Anii în sărăcăsuță din „propagandă” și „organizare”. Probabil face parte dintr-un cincic caicul al strategiilor electorale. În alte părți, acest mecanism al minciunii și adevărului politic se reglementează și se autoreglează de la sine. La noi încă nu. Din pacate. Alături de partidele și organizațiile vădării naționale precum partidul „România Mare” sau „Vatra Românească”, aceste două formațiuni, P.S.M. și P.C.R., ce încearcă să reinnoaieze firul rupt întrucătă de cel morții în decembrie 1989, devin un vădit adversar al democratiei românești. Dacă electoratul român le va da votul, atunci consecințele vor fi incalculabile pe termen lung. Pe termen scurt suntem ce a fost. Alegerile locale clăi și cele de anul viitor vor fi un test pentru noi însine. Dacă n-am învățat nicăi în cîsul ai treisprezecelea nimic din întimplările istorice, atunci nu văd de ce ne-am mai plinje și revoltă. E lipsedea că nici ruși, nici americanii, ori că s-ar înțelege ei la Yalta, Malta sau Balta nu pot fi incriminați în infinit pentru propriile noastre erori. Că unii fac și desfac, iar alții trag — e lipsedea. Dar ce ne e scris pe frunte, nici bunul Dumnezeu nu știe.

Anatoli Kurciatkîn

CUM SE ÎNMULTEȘTE DIAVOLUL

• Focul lui octombrie 1917 • O lăoră despre care este imposibil să nu știi nimic • Omul a fost preocupat numai de amplificarea sa cantitativă • Literatura, transformată într-un instrument de preucrare propagandistică • Totuși, ea a avut celule de regenerare • Rezistența – cind conștientizată, cind inconștientă • Lipsa de experiență în domeniul afirmației și edificării • „Roadele” intreruperii tradiției • Diavolul din om, înmulțit de diavo'ul sătului • Soarta literaturii din URSS ar fi să se lupte cu diavolul care îl mină pe Dumnezeu • În loc, firește, să fie invers •

Presupun că as părca mult prea naiv dacă as încerca să spun că adus secolul XX lăorii mele. Din pacate, ce a adus secolul XX lăorii mele este cunoscut multora dintre cei aflați în acestă sală, dintr-o experiență personală cu nimic mai prejos decât a mea. Iar cei cărora acestei lucruri nu le sunt cunoscute din proprie experiență, le cunoște, oricum, îndeajuns. Uniunea Sovietică este o lăoră despre viață careia este imposibil să nu săli uimie. De aceea mă voi margini să reamintesc pe scurt esența acestui proces care s-a desfășurat în Rusia în octombrie 1917, în focal carela ea verde, se topesc, se cărăoiește și acum.

Esența acestui proces constă în faptul că prin sistemul politic creat, tot ce e rău și losnic în om, tot ce e distructiv și agresiv în el a fost alungat în subsolurile altă de adinei ale ființei lui, inclusiv negașind, ieră – pentru că este un fundament natural al omului –, nedispărind, desigur, din el, la început să descompună omul din interior, descompunând împreună cu el, întregă societate. În timp ce asa-numiții sistemi capitalist – simplu spus, Occidental – a rezultat nu numai să pătră într-o trăsătură de fel atrăgătoare ale omului, ca setea de înayuare, jvidia, răspătia, vanitățile, ci și a prăpădui să le înfame în carul vietii sociale, să le transforme într-un motor al progresului, a statu nă doar să le neutralizeze, ci să le oblige să lucreze spre binele purtătorului lor și al societății întregi. Răsăritul european și în primul rînd lăra mea și-au organizat, din potrivă, întregă viață socială în astă fel inclusiv energia omului jenie și tălăoi să-echiuze doar pentru propria sa humură, pentru amplificarea sa cantitativă. Absenta libertății confesionale și a libertății de opțiuni filosofice, a libertății de mișcare, de gîndire, a libertății spirit de antrepriză au acumulat în societatea noastră o enormă energie potentială a răului. A fost ingrozitor să am văzut în urmă după propria mea lăoră ca despărțirea „imperserii lui”. Cind aceste cuvinte au fost răsărite pentru prima oară, initial îngrijită și așteptată, a fost respinsă de tot. Dar cu vîță multă și un gîndit la el, cu alt-măsuri evasiv de teribilă lăoră adevară.

O literatură liberă, care gădează și susține, care exprimă că era doar inițial unul același impreună, ca într-un modul. și îndă că de peste suzeran de astă direcție a fost transformată în Uniunea Sovietică, dintr-un instrument al evadării și supredierilor de sine și societății într-un instrument de perlerare propagandistică a inițiativă umane, ea a devenit una dintr-o cele mai puternice instituții ale statului, asemenei armatei, forțelor securității, poliției.

Să, înăfișă, presupun că pentru majoritatea celor alăuți în

membrii liberi, apt să gîndescă și societății sale, atunci această compoziție trebuie definită ca fiind „rezistență”. O rezistență cind conștientă, cind inconștientă – pevenind din profunzimea ființei umane. În cazarile extreme, conștientizarea ei împingește adesea scriitorul în emigrare. Ceea ce nu excludează ca acesta rezistența să capete forme și metode care să permită evitarea emigrării, adică rămânerea cu călător, adresantul, auditorul, în fine. A serie adevăruri despre viață, adevăruri și nimic în plus, în condițiile unei literaturi de stat, propagandistio-zarde, cu alte cuvinte mininoase, însemna, deja, rezistență. Să poată chiar principala sarcină. Pentru acest adevăr poate fi ridicat la rangul de literatură înaltă chiar și o operă de calitate medie.

Acum însă, în situația prin care lăra mea trăiește în acest moment, cu toții – nedesăvîrșirea procesului de eliberare a literaturii de sarcinile statul-propagandistică, starea de rezistență sufletească, nu mai poate fi rezumată. Orice rezistență presupune să cădă o doară sau nu, **în obiect de discurs**, ca face ca principalul conținut al scrierii să fie negația, atunci cind ea pună în slujba unei societăți libere presupune afirmație și edificare.

Aici, în domeniul afirmației și edificării, literatura noastră are foarte puțină experiență. Această lăoră este valabilă atât pentru ceea ce privind legile – am în vedere literatura emigrării –, cît și pentru cel al rezistenței ilegale – să refer la acea literatură care trețea publicarea în interbelică. Literatura legală să-a hrănit, în general, probabil într-un procent de mai mult de 90%, din modă negație, ceea ce era absolut firesc și legale. Dar iată că ea a început să ajungă în metropola olimă Domnului, în sfîrșit și să-și vizeze ceea ce era dorit de cătă și necesar încă acum cincisprezece ani, sau chiar cinci ani, și provocă dezamăgirea, uneori chiar iritatea. Soarta unei anumite părți determinante a literaturii ilegale interbelice a fost una triste: dință bun început. Ea a fost adaptată de masina propagandistică statului în proiecte sale neșcol, și a persistat sensul scriitorilor au fost răsași de moșnenii statul și, în sensul, forță lor de negație a fost redusă la o măsură apropiată de zero, iar ei își, scal-

dindu-se în buonicare și falimă, și au pierdut pur și simplu, cu timpul, capacitatea de orientare și înțelegere a scrierilor real ai evenimentelor. Este ceea ce s-a întâmplat cu ușa-nimita ramură „literatură” a literaturii noastre. Scrisa altor ramuri ale literaturii legale a rezistenței a fost poartă mai puțin lamentabilă, dacă ne gîndim la păstrarea personalității spirituale a scriitorului, dar la fel de tristă – cît privește literatura propriu-zisă. Am în vedere atât creația realistă a literaturii, cît și pe crea modernistă. (Termenul de modernism este aici utilizat într-un sens convențional, caci, de fapt, situația confundă a cercetării literare, prin „modernism” se înțeleg astăzi în noi ecce mai variante manifestări ale literaturii). Literatura de tip realist se-a publicat, cel puțin, dest în mare grădiniță, cu opozitii din partea redactorilor, tinerilor și critice de cenzură, în trăsătură și în nici un caz în reviste de largă circulație, fără a susține, în 99% din cazuri, o reacție adecvată din partea criticii și ducind, ca urmare, o existență apocaliptică fantomatică. Literatura de tip modernist a dus o viață încă și mai fantomatică: ea nu avea sproprie nichil o posibilitate de a-și vedea scrierile ampliate cu oremă și tipografică pe hîrtie. Cât de ucigator poate fi acest lucru pentru literatură nu e nevoie, cred, să explic.

Si, totuși, toate acestea săi probleme ale zilei de ieri. Problema de azi, cind se postează publica în interiorul țării peacă orice, cind literatura are într-adevăr posibilități să se reinnoiască **din sunul statalității** și **cădă al societății**, este problema afirmației și edificării.

Lipsa de experiență. Intră-peca tradiției.

Dar nu numai asta. Si nu în principal asta.

Societatea noastră continuă să fie un imperiu al răului. Ea nu s-a reconstruit, procesul ei de reconstituire nu îl se întreținăște capital; și, apoi, aşa cum a devenit evident în ultimele luni, poate că se poate în genere să nu se întoarcem în punctul de pocăință, cel din care s-a deslanțat misiunea în 1985. Diavolul care trăiește în om și în noi acum înfănușă la carol binelui social, el continuă să conducă societatea, iar el înfănușă este Principiul Divin din om. Cât vreme a căstă situație se va menține,

soarta literaturii noastre va fi să se lupte cu acest diavol, care îl mină pe Dumnezeu. Cu alte cuvinte, soarta ei va fi **socială**. Din nou acel **social depășit**, practic epuizat în Occident, care obligă literatura să păstreze în măduvă și în trăsăturile de conținut ale literaturii secolului al XIX-lea.

Să iluminăm acest lucru cu ajutorul unui exemplu simplu. Acum cîteva zile, televiziunea noastră a transmis o emisiune despre copii fabricați în epoca să a petrecut într-o familie americană din pricina că laboranta a incurcat din neglijență copubetele și că urmăre, din parția altă s-a născut un copil negru. Este oare însă ceea ce posibil în lumea noastră? De bună seamă. E descul să ne remătem recente tragedii din orașul kahnik, Eliză, în care cîteva zeci de copii au fost mălipiști de SIDA din pricina neglijenței unor medici. Diferența dintre aceste situații constă în faptul că în cîntecul american este un laborator privat și diavolul care s-a facut sănătă în întâmplarea americană – cel pe care îl poartă în sine orice om – este un diavol cu care statul are mijloace și posibilități să lupte; spitalul sovietic este, în schimb, un spital de sănătă și copiii s-au mălipișit în el de SIDA nu numai pentru că personalul spitalului a dat dovadă de neglijență criminală, dar și pentru că statul n-a reusit pînă acum, de ani de zile își nici nu se arată prea doară ce să facă să pună la punct producția unor seringi cu o unică utilitate. Cu alte cuvinte, **diavolul din om** este înăfișat și înmulțit de **diavolul statului**.

In virtutea acestor situații, cătă vreme în lumea noastră, **stăuști** și **social** va continua să determine chipul literaturii noastre. Acceptați-ne astă cum sistem, căcă astă viață noastră. Adevărat, omul încăpătă că hermetismul obligat al existenței noastre, ne-deplasă încă, și-a pus și el pe cetea asupra literaturii noastre. Dar aceasta este o temă pentru o altă discuție, nu mai puțin tristă, poate, decât cea de azi.

Traducerea:
ANCA OROVEANU

Cuvînt rostit la reunirea Interzonală a PEN-clubului, 14 martie 1991

Proga, august 1988. Toncuile „fratești”, în frunte cu cele sovietice, în Pista Venceslao. La 21 august 1991, sute de mii de pregheti demonstrează pentru opoziție democratice în URSS.

Andrei Pippidi

PENTRU DREAFTA MĂSURĂ

Reeditarea volumului lui Virgil Ierunca, *Românește*, de către Editura Humanitas, după ce, de la apariția sa la Paris, în 1964, nu circulase deloc în România, impune unele observații pentru care credeam că nu venise încă timpul. E o culegere de cronică radiofonice din anii '50, asupra cărora caracterul circumstanțial a pus o pecete de nesters. Conținut de această slăbiciune, autorul a adăugat o prefată în care recunoaște că „mulți vor găsi proa severe unele aprecieri privind pe cărțea dintre scriitorii noștri, astăzi clasic”.

Ce înseamnă „clasic”? Să zicem că e vorba de o judecăță a majorității care tinde să devină unanimă prin instituționalizarea unor personalități, cind e preluată din manualele scolare — deși stătă bine că de stimă pot fi ele —, și care conferă celor în cauză o solemnitate întangibilă, sacerdotală. E bine, e râu? Personal, cred că o cultură care nu mai pune la încercare iemeurile venerației pentru predecesori amintește și stagnanță. Un scriitor amenințat să treacă în rîndul clasiciilor ar trebui să-și aducă aminte de cunovințele atribuite împăratului Claudius pe patul de moarte: „Vai, simt că devin zeu!”.

Dar sovântul cu care Virgil Ierunca și-a recitat paginile vechi de 30 și mai bine de ani e numai aparență. Rezistența răbdătoare întărită, apărându-se de victimele verbelor sale pamphletare, fie că această a doua ediție le mai găsește în viață, fie că nu se mai pot, majoritatea, apăra: „aservindu-și conștiința, ei au ales Academia, în aceeași vreme în care mulți dintre colegii lor preferaseră Temnița”. Un contrast de cea mai tradițională școală retorică, viguros, dar nedrept. Totuși, autorul se îndoiește așa de puțin de autenticitatea mărturiei pe care o aduce, înlocuită cu o punte subsemnată unui citat din Bernanos despre adevarul care eliberează. Acum, în 1991, difuzarea unor texte caracteristice pentru perioada „războului recet”, cind emigranția era angajată într-o luptă cu atât mai invinsă căci era mai izolată, nu poate decât să stimuleze, prin tonul categoric și exclusiv, polemicile și reacțiile.

Despre ce e vorba, de fapt? Problema colaborării unor mari intelectuali români cu regimul comunist a fost, pentru generația „fillor”, o obsesie răscoldioare. De atât ori oamenii de vîrstă moaști au întrebățit dacă acea atitudine era sau nu justificată în cînd sănătatea mult pregătită să răspundem. Evident, fiecare cu argumentele sale, într-un sens sau altul. O dezbutere avea să vînă cîndva și sămăt. Cartea lui Virgil Ierunca riscă să fie reînăudită mai mult pentru condamnările pe care le distribuie decât pentru elogii rezervate strict „parilor”. Nu mi-e rușine de ghilimele adăugate la ultimul cuvînt, „parii” erau într-adevăr neprăhlăni și sfînti (Volculescu, Vulcănescu, Enescu, Alice Voinescu), dar în desăfăurarea dintre lumini și noapte intervine, thios, criteriul politic. Supărătoare în aceste clasificări sumare este pasiunea dosarelor, datorită căreia Virgil Ierunca, procuror al unui tribunal de umbre, acționează exact ca țertă să-mi fie intolerabilă apropierea, Mihai Beniuc. Cum altfel ar fi ajuns la confuzia de valori care-l alătură lui V. Em. Galan și Eugen Frunză pe Sadoveanu și Argeș? Îar Petru Dumitriu, după *Cronica de familie și Drum fără pulbere*, care-i străseseră învective din exil, este luat în brațe întărită de troce de partea centrală și se răscumpără prin *Incoagito*, roman mediu, al cărui singur merit, denunțarea birocratiei totalitare, deși în forme facili caricaturale, de „istorie feroglică”, nu valorează nici nimic pentru o critică literară obiectivă. Opoziția Argeș—Barbu e construită fortat: „unul se închină mereu atotputerniciel zilei, celălalt cîntă mereu în sine”. Lui Ion Barbu l-a fost crucea, e drept, umilitoarea situație de a lingăsi, după „Volevo-dul Cultural”. Carol al II-lea, căruia-i sunt închinăte grațios Florile de mușgal, pe un dictator comunist

(o teleogramă aceea la moartea lui Gheorghiu-Dej) — dar, compromis prin cele mai exitate declarări în favoarea legionarilor, profesorul Barbăiană sănătatea sa spartă relativ blândă, urmându-și activitatea de matematician.

Cind cumpăna judecății nu se ciștină din lipsă de gust — de exemplu, exprimându-se regretul că Eminescu nu l-a comentat musical pe Anton Pann, înlocuindu-l pe Părvan pomposul din *Memoriale* sau comparindu-l pe Ion Părvulescu cu Rimbaud și Ezra Pound — avem de-a face cu o orbire voluntară. În timp ce rezchizitorul se îndreaptă împotriva celor care au continuat să publice în jură după 1948, singuri admirări, adulații chiar, sint intelectuali plecați sănători în tăcere (printre ei și Constantin Noica, deoarece cronicașul n-a prevăzut că va veni o vreme când filosoful va vorbi, va vorbi...).

N-are droptate Virgil Ierunca să corecteze prompt falsificările prin care critica oficială îl includea pe Hălegescu, Eminescu sau Caragiale în familia „progressistă”. Ba da. Problema e că grăja autorului de a le restituîi acestor înaintași înveșările lor trăsături nu vine dintr-o nevoie de exactitate, ci din hotărârea de-a nu lăsa flămuri glorioase în mintile dușmanului. Îar oricare intră în rîndurile armatei sale și ia fel de numă: Gheorghe Brătianu ca și Dragoș Protopopescu, Lucian Blaga ca și Nichifor Crâinile. Domnul care serie *Românește* a coborât Judecăția de Apoi pe pamant.

Curios, la un moment dat, el își insușește o vorbă a doamnelor Voinescu despre cîteva „prejudecăți uscate, culese de prin zvonuri necontroleate, fie despre oameni, fie despre cauze”, dar lectia de cumpătare și înțelegere se pierde pe drum. Desigur, e mai bine ca intelectualul să piară decât să incalce legătura saie, punind forțele spiritului în sluja intereselor terestre, fie ale sale proprii, fie ale clasei din care face parte. Va lăsa astfel moștenirea celor care vor reapinde torța într-o zi pilda unui neclintit respect față de sine, o conștiință eroică a menirii sale. Rămîne doar o singură întrebare: va mai veni ziua aceea? Noi am trăit în împrejurări în care minciuna utilă statului devenise adevar. La această minciună oficială au fost păriști, activi sau pasivi, toți cei pe care, în indignarea lui sănătă, nu erau dispuși să cîntărească exact vinovăția și nici n-aveau toată informația necesară ca să o facă. Totuși acum, în reeditare, nici un nume n-a fost șters din pomelnicele infamante. Citește: Mihai Ralea, Iorgu Iordan, G. Oprea, Tudor Vianu, Al. Rosetti, Andrei Oțetea, G. Călinescu. Este înțemeliată constatarea că indeosebi filosofia și poezia au fost mutilate sau înăbușite de ideologia totalitară. Dar cel de mai sus erau universitari, directori de instituție. Lor le-a revenit, pentru mulți ani, responsabilitatea de-a menține în viață ceteritatea în științele umaniste. Toți aceștia, deși frinați în dezvoltarea lor proprie, au făcut școală. Cu excepția, poate, a lui Ralea, a cărui splindidă inteligență era îndreptată spre politic încă de cind l-a loc, ea fiind tehnocrat, în guvernele dic-

taturii regale, sau a lui Rosetti, căruia-i suspectez vocația științifică, mai puțin evidentă decât aptitudinea de agent de civilizație, ei erau oameni de carte, patruși de simbol datoriei pe care și-au împlinit-o la catedră sau oriunde au ocrut generația a cărei pregătire le era încredințată. Au făcut ei din studenții lor activiști de partid? Deși ar fi acceptat și ei sacrificiul muteniei, ar mai fi rămas plină peste plată din această cultură? După cum se spunea românească de matematică ar fi de neconcepță fără Moșul, Onicescu și Miron Nicolescu, tot asa nu ne putem închipui lingvistic, istoric, științific sau cîtva din literatură fără profesorii cărora Virgil Ierunca, însoțit de întransigenta, le disprejuiește atitudinea echivocă. Într-oarecare dacă Argeș, deputat în Marele Adunare Națională, mai poate fi mare poet român nu merită decât o ridicare din umeri, deși situația creatorului literar este fără greș altă decât a dascălului chemat să asigure continuitatea raționii și a învățăturii. Cu altă multă mișcare să se pare că, supus umilitelor și impunătoare pînă în pallonodii dureeroase, oamenii din generația pe care au trăit-o războlit și evenimentele atruse de această după sine nu și-au trădat vocația.

Ci s-a făcut, chiar în împrejurări potrivnice, în disciplinele științifice, și-a făcut în instituție Academiei. Un model stalinist, tradițional rusesc, de la Petru cel Mare, a pus la dispoziția cercetărilor pe care o patronă mijloace materiale fără precedent și la care atunci încununat să ne gîndim astăzi. Încadrarea celor de care vorbeam în structurile acestei instituții are, pentru Virgil Ierunca, semnificația unei degradante reneagări. Situația a fost infinit mai complexă decât a întrevăzut-o de la distanță criticii parizieni. În același revistă chiar, articolele d-lui Itadu Iftimovici au constituit primele contribuții serioase și probe la o istorie a științei românești în anii dictaturii. Dezbaterea va continua pînă cînd, cum spune Virgil Ierunca, „adevărul își va găsi o rostire senină”.

Dar consecințele morale ale unelui mărturii pătimase sunt grave, pentru ceasul de față. Însinute de a se cerne, lent și inevitabil, asemenea declarații, lupta românilor cu trecutul lor (și a lor între ei) capată o violență care nu ne apropie de înțelegere. Putini dintre noi, cîndă pamfletul „Schimbarea la față a lui Tudor Vianu”, se vor fi întors la „Idei trăite”, admirabilul text din 1938 pe care Virgil Ierunca îl estează trunchiat și-i comentează răuvoitor. În acea autobiografie spirituală a cărturarului, denunțată pentru neonestabilitate, descoperim tocmai accentul tulburător al sincerității. Sau, cind căitorilor îi se spune că *Permanences de la littérature roumaine*, de același autor, ar fi o vulgară operă de propagandă comună, majoritatea nu vor avea la îndemnă broșura ca să verifice contextul istoric, nici nu-și vor aminti că, în 1960, însăși ilustrația ei era o problemă și că, în absența numelor lui Iorga și Agârbiceanu, apariția chinurilor lor, îngă fotografii ale lui Marcel Breslașu și Nagy István, a fost un „semn” a cărui îndrăzneală prevestire am primit-o cu bucurie. Nu de mult, destăinuirea poemului *Areadia* a confirmat ceea ce se bănuia despre zbumetul interior al lui Vianu. Actorii intelectuali ai istoriei românești din acea epocă n-au fost nici o clipă simple marionete ale căror sfuri să le tragă un critici grăbit în funcție de criterii superficiale. Nu cred că derizuirea și injuriația cu care e tratat Călinescu, căruia contemporanii mai tineri, îl datorează înens, vor zdruncina recunoștința acestora, dar altora, astăzi abia la începutul cresterii, persiliarea îi poate incuraja prejudecățile.

Cea mai primejdiosă dintre greșelile de judecăță ar fi cuprinderea tuturor acestor spiriti alese în aceeași categorie, sub sloganul „colaboraționismul”. Fiindcă noi am avut și avem de-a face cu alte forme de colaboraționism pentru care nimeni n-are dreptul să ceară indulgență. Văd posibilitatea unei reacții la care nici autorul, nici editorul cărții nu s-au gîndit, Ion Dodu Bălan, Mihnea Gheorghiu, Stefan Pasca, Romulus Munteanu, Eugen Barbu, Adrian Păunescu sau Vadim Tudor sănătatea să se justifice prin exemplul unor predecesori cu care nu le este îngăduit să se compare. Fiindcă de pe urma lor rămîne numai pleavă. A fost invocat cu cinism chiar un colaboraționism și mai vechi, acela din 1916—1918. Istorica acelui episod e lucă neserișă, dar, deși vom înființa acolo nume ca Stere, Slavici și Argeș, literatura noastră n-a înregistrat atunci pagini compromisatoare. Prezența unor mari universitari ca Maiorescu, Onciu, Bogdan și Blanu în București sub ocupație germană n-a oferit nici o legitimitate învingătorului vremelnic.

În trei situații istorice **diferite**, s-au găsit români care să accepte colaborarea cu o Putere detestabilă. A funcționat de fiecare dată același reflex de autoconservare? De răspunsul pe care-l vom da întrebările depind atitudinea noastră față de împrejurările actuale. În acea invitație de a colabora este încă și adesea intelectualul. Condițiile de negociere a prejudecății sunt libere și amatori, nu lipsesc. De aceea trebuie să privim îndărât cu îndinătate. Altfel, mergem mai departe, înlocuindu-mițurile prin contra-mițuri. Exagerația celor care revendicau represali: acum 38 de ani rîsează să compromită însă ideea de dreptate.

În societatea noastră, caracterizată prin fragmentare politică excesivă, antagonisme personale și instabilitate, lipsită de autențice programe și de reforme concrete, în care dogmele ideologice și morale maschează absența unor analize politice serioase, obiectivitatea rămîne un lucru destul de rar. Nu era decât de prisos încă o încercare de a reduce coerentă și claritatea într-o discuție care se transformă înse și în pretext de apologii sau denigrări.

● Deschidem paginile revistei și altor puncte de vedere în această controversată problemă (Red.).

COMUNICAT

Sîntem mastorii instalării, în urma unei lovitură de stat, a Comitetului de Stat pentru Starea Excepțională la conducerea Uniunii Sovietice. Evenimentele din ultimele zile ne-au pus în față unei conduceri brutale, hotărîtă să acționeze în numele motivațiilor imperiale, venită la putere sub protecția coloanelor de tancuri, purtând un discurs arrogan, bazat pe invocarea amenințării nucleare.

Sîntem conștienți de tragedia pe care o trăiesc cetățenii ținuturilor sovietice. Sîntem convinsi că suprimarea drepturilor umane și civile, înăbușirea aspirațiilor de suveranitate, independență și autonomie, instalarea monolitului stat-partid unic, ca singură forță pe continentul sovietic constituie un factor de dezechilibru și o gravă amenințare pentru securitatea globală prin tentația reinstării ordinii staliniste și în Europa de Est.

Ne exprimăm solidaritatea cu forțele responsabile ale societății civile dintră frontierele Uniunii Sovietice. Sîntem alături de cetățenii Republicii Moldova, de toți cei ce aspiră la demnitate națională. Sperăm că războiul civil va putea fi evitat, sîntem convinsi că ratănește, respectul omului, al drepturilor sale și solidaritatea în numele democrației sunt valorile capabile să instaleze raporturi de incredere și demnitate și să elimeze amenințarea totalitară din această parte a lumii.

20 august 1991

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

